

Digitalna razsežnost nasilja nad ženskami in dekleti v Sloveniji

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Digitalna razsežnost nasilja nad ženskami in dekleti v Sloveniji

Aleš Završnik, Nacionalni ekspert
Louise Hooper, Mednarodna ekspertka

Poročilo je bilo pripravljeno v okviru projekta Sveta Evrope
„Odpravljanje nasilja nad ženskami: večdržavni program“

*Za mnenja, izražena v tem delu, sta
odgovorna avtorja in ne nujno odražajo
uradne politike Sveta Evrope.*

Vse pravice pridržane. Reproduciranje
izvlečkov (do 500 besed) je dovoljeno, razen
v komercialne namene, če je ohranjena
celovitost besedila, če se izvleček ne uporablja
zunaj konteksta, če ne vsebuje nepopolnih
informacij ali kako drugače zavaja bralca
glede narave, obsega ali vsebine besedila.
Izvorno besedilo je treba vedno navesti na
naslednji način: „© Svet Evrope, leto objave“.
Vse druge zahteve v zvezi z reproduciranjem/
prevajanjem celotnega dokumenta ali
njegovega dela je treba nasloviti na Direktorat
za komunikacije Sveta Evrope (F-67075
Strasbourg Cedex ali publishing@coe.int).

Vso ostalo korespondenco v zvezi s to publika-
cijo naslovite na Generalni direktorat za demo-
kracijo in človekovo dostojanstvo, Oddelek
za nasilje nad ženskami, Svet Evrope, F-67075
Strasbourg Cedex Francija, Svet Evrope.

E-naslov: conventionviolence@coe.int

Naslovnica in oblikovanje:
Dokumenti in publikacije, Produktijski
oddelek (SPDP), Svet Evrope

Fotografije na naslovnici: Shutterstock

© Svet Evrope, marec 2025

Vsebina

UVOD	5
METODOLOGIJA IN PODROČJE UPORABE	7
MEDNARODNO PRAVNI OKVIR	9
Istanbulska konvencija	9
Drugi zadevni standardi Sveta Evrope	10
Pravo Evropske unije	10
PREPREČEVANJE	11
Analiza obstoječe nacionalne zakonodaje	11
Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)	11
Splošna pravila, Kazenski zakonik (KZ-1)	11
SPOLNO NADLEGOVANJE NA SPLETU	13
Zloraba s slikamo ali videoposnetki	13
Spolno izkoriščanje in zloraba otrok	14
"Cyberflashing" (Neželeno prejemanje spolno eksplicitnih vsebin po spletu)	15
Izkoriščanje, prisiljenje in grožnje	15
SPLETNO IN TEHNOLOŠKO PODPRTO ZALEZOVANJE	19
DIGITALNA RAZSEŽNOST PSIHIČNEGA NASILJA	21
DRUGE OBLIKE NASILJA NAD ŽENSKAMI Z DIGITALNO RAZSEŽNOSTJO	23
Fizično nasilje v digitalnem okolju	23
ZAŠČITA	25
Dostopnost informacij	25
Takojšnji odzivni ukrepi za zaščito žrtev	25
Odstranjevanje vsebin	26
KAZENSKI PREGON	29
USKLAJENE POLITIKE	31
Osrednje resolucije, ki jih je sprejel državni zbor	31
Zadevne raziskave	32
PRIPOROČILA	33
Preprečevanje	33
Zaščita	34
Kazenski pregon	34
Usklajene politike	34
REFERENCE	35
Združeni narodi	35
Svet Evrope	35
Pravo EU	36
Slovensko pravo	36

Uvod

V okviru programa Sveta Evrope „Ending violence against women: multi-country programme“ (Odpravljanje nasilja nad ženskami: večdržavni program) so slovenski organi zaprosili Svet Evrope za pripravo poročila, ki bi vsebovalo oceno trenutnih zmožnosti slovenskih organov za odzivanje na digitalne oblike nasilja nad ženskami in dekleti ter, če je potrebno in ustrezno, podalo priporočila za odpravo pomanjkljivosti. Že leta 2014 je raziskava Agencije Evropske unije za temeljne pravice pokazala, da podatki za Slovenijo kažejo, da je bilo 12 % anketiranih žensk žrtev nasilja, 4 % žrtev spolnega nasilja, vsaka tretja anketiranka pa je bila žrtev psihičnega nasilja s strani partnerja od dopolnjenega 15. leta starosti. Podatki o žrtvah spolnega nadlegovanja in zalezovanja so pokazali tudi, da je bila skoraj vsaka druga anketiranka v Sloveniji žrtev ene od oblik spolnega nadlegovanja od svojega 15. leta starosti dalje, 14 % pa jih je bilo žrtev ene od oblik zalezovanja. Približno 7 % anketiranih Slovenk je navedlo, da so bile od 15. leta starosti deležne neprimernega odnosa na družbenih omrežjih, da so prejemale elektronsko pošto ali sporočila SMS s spolno vsebino, 3 % anketirank pa je dejalo, da so bile žrtve spletnega zalezovanja.¹

Raziskava, ki jo je leta 2018 izvedla Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (projekt Odklikni, 2017–2019) na vzorcu 5000 mladih, starih med 12 in 18 let, je pokazala, da so fantje najpogostejši spletni nadlegovalci tako deklet kot fantov, obenem pa je razkrila tudi resne posledice spletnega nadlegovanja deklet.² Rezultati prav tako kažejo, da je med osnovnošolci 56 % učenk in 50 % učencev (od 7. do 9. razreda) doživelo vsaj eno obliko nadlegovanja v zadnjem šolskem letu. Med srednješolci je v zadnjem šolskem letu doživelo vsaj eno obliko nadlegovanja 65 % dijakinj in 55 % dijakov.³

Po navedbah Društva za nenasilno komunikacijo⁴ so ženske, ki se obrnejo na to nevladno organizacijo (v nadaljevanju: NVO), žrtve intimnopartnerskega nasilja in navajajo, da digitalne oblike nasilja predstavljajo dodatno plast in razširitev drugih oblik nasilja. Najpogostejše digitalne oblike nasilja, o katerih poročajo žrtve, so širjenje govoric ali intimnih vsebin prek družbenih medijev in e-poštne seznamov, zasipanje z e-pošto in kratkimi besedilnimi sporočili (SMS sporočili) ter včasih celo nameščanje aplikacij za sledenje na mobilne telefone, ki so namenjene razkrivanju lokacij žrtev (na primer aplikacija za iskanje telefona).

Zakonodajni okviri pogosto ne sledijo razvoju tehnologije in grožnjam, ki jih ta lahko predstavlja za življenje in varnost žensk in deklet. Države so se tako prisiljene zateči k razširitvi področja uporabe obstoječe zakonodaje, ki je bila pogosto oblikovana za zelo različna kazniva ravnanja in včasih ne odraža ustrezno dejanske škode, ki jo povzročajo ravnanja, posredovana z digitalnimi tehnologijami oz. digitalne razsežnosti nasilja. Namen tega poročila je predstaviti nekatere ključne pravne in druge izzive Slovenije pri spopadanju z digitalno razsežnostjo nasilja nad ženskami. To bi moralo prispevati k temu, da bodo strokovnjaki, ki delajo z žrtvami ali storilci nasilja nad ženskami zaradi spola z digitalno razsežnostjo, ustrezno usposobljeni in opremljeni za prepoznavanje in odzivanje na te nove oblike nasilja, ki izhajajo iz nastajajočih tehnologij.

1. Osnovno ocenjevalno poročilo skupine GREVIO, Slovenija

2. Osnovno ocenjevalno poročilo skupine GREVIO, Slovenija, 29. opomba

3. Stran projekta Odklikni je na voljo na spletnem mestu: <https://odklikni.enakostspolov.si/raziskave/>

4. Društvo za nenasilno komunikacijo, spletno mesto: www.drustvo-dnk.si, intervju s Tjašo Hrovat z dne 20. septembra 2024

Metodologija in področje uporabe

Poročilo temelji na analizi relevantnih mednarodnih in nacionalnih pravnih okvirov, teoretičnih raziskavah in terenskem delu. To je vključevalo podrobno analizo slovenskih pravnih določb in njihovega izvajanja, ki je temeljila na pisnih poročilih, informacijah, zbranih iz medijev, ter intervjujih s ključnimi deležniki. Med njimi so bili predstavniki dveh nevladnih organizacij, ki delujeta na področju enakosti in državljskih pravic ter nudita podporo ženskam, žrtvam nasilja, višji kriminalistični inšpektor in vodja oddelka za mladoletniško kriminaliteto pri policiji, Akademska in raziskovalna mreža Slovenije (ARNES), ki upravlja nacionalni odzivni center za kibernetisko varnost SI-CERT, dva akademika, ki raziskujeta področje nasilja v družini, ter eden od partnerjev projekta Odklikni s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani. Namen raziskave je bil opredeliti ključne vrzeli v zakonodaji ali praksi, ki zahtevajo ukrepe za zagotovitev zaščite žensk in deklet na digitalnem področju, vključno s stopnjo ozaveščenosti in razumevanja problema ter tehničnih in pravnih opredelitev in dokaznih vprašanj med predstavniki organov pregona, NVO in žrtvami/preživelimi. Zajema tudi čezmejno sodelovanje v zvezi z elektronskimi dokazi in drugimi ustreznimi vsebinami.

Pri opredelitvi področja uporabe in izvedbi raziskave so bili upoštevani ključni standardi in dokumenti Sveta Evrope:

- ▶ Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (CETS št. 210, znana kot Istanbulska konvencija),
- ▶ Splošno priporočilo skupine GREVIO št. 1 o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami (splošno priporočilo skupine GREVIO št. 1),
- ▶ Tematski dokument o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami. Platforma neodvisnih strokovnjakov o diskriminaciji in nasilju nad ženskami (platforma EDVAW),
- ▶ »Protecting women and girls from violence in the digital age« [Zaščita žensk in deklet pred nasiljem v digitalni dobi] (študija Sveta Evrope (Van der Wilke, 2021)).

Mednarodno pravni okvir

Slovenija je h Konvenciji Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk pristopila 1. julija 1992 na podlagi Zakona o nasledstvu, s čimer je konvencija v Sloveniji začela veljati na dan njene neodvisnosti, in sicer 25. junija 1991. Opcijski protokol h Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk je bil sprejet 6. oktobra 1999 in v Sloveniji velja od 15. maja 2004.

Čeprav Konvencija Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk izrecno ne obsoja nasilja nad ženskami, Odbor za odpravo diskriminacije žensk (CEDAW) v svojih splošnih priporočilih od leta 1992 dalje opozarja (CEDAW, 1992, 6. odstavek, splošno priporočilo št. 19), da lahko nasilje zaradi spola krši določbe Konvencije. Splošno priporočilo št. 35 (2017) priznava, da se nasilje nad ženskami »kaže v kontinuumu številnih, medsebojno povezanih in ponavljajočih se oblikah v različnih okoljih, od zasebnih do javnih, vključno s tehnološko posredovanimi okolji« (CEDAW, 2017, 6. odstavek). Nasilje nad ženskami zaradi spola se pojavlja v vseh prostorih in sferah človeške interakcije, od javnih do zasebnih, ter v preoblikovanju javnega in zasebnega okolja s pomočjo tehnološko posredovanih okolij, kot so sodobne oblike nasilja na spletu in v drugih digitalnih okoljih (20. odstavek). Odbor CEDAW državam pogodbenicam priporoča, naj zbirajo podatke o digitalnih razsežnostih nasilja nad ženskami (odstavek 34(b)) ter poziva zasebni sektor, vključno s podjetji in nadnacionalnimi korporacijami, k izvajanju ustreznih ukrepov za odpravo nasilja nad ženskami pri njihovih storitvah in na njihovih platformah (CEDAW, 2017a, odstavek 30(d)). Splošno priporočilo št. 36 (201) o pravicah žensk in deklet do izobraževanja se neposredno nanaša na kibernetško nadlegovanje in od držav zahteva, da sprejmejo zakonodajo, ki opredeljuje in kaznuje nadlegovanje z uporabo IKT ter spletno nadlegovanje žensk in deklet v vseh oblikah (CEDAW 2017b: odstavki od 70 do 72).

Sedmo redno poročilo CEDAW o Sloveniji (CEDAW 2023) je opozorilo na vrsto zakonodajnih izboljšav na področju enakosti, nasilja v družini in diskriminacije, vendar je prepoznalo tudi nekatera področja, ki vzbujajo skrb. V zvezi z nasiljem nad ženskami zaradi spola so bili izraženi pomisleki, da bi morale biti kazni sorazmerne z resnostjo povzročene škode in po potrebi vključevati restitucijo, odškodnino in rehabilitacijo (15a. odstavek). V zvezi z digitalnimi razsežnostmi nasilja zaradi spola je Odbor CEDAW ugotovil, da je bila izvedena raziskava o razširjenosti in prepoznavanju kibernetškega nadlegovanja med mladimi in da se je leta 2019 začela medijska kampanja, usmerjena v ozaveščanje o različnih oblikah kibernetškega nasilja, zlasti tistih, ki pogosto prizadevajo ženske in dekleta (25. odstavek). Odbor je Sloveniji priporočil, naj sprejme celovito strategijo za boj proti vsem oblikam nasilja nad ženskami in dekleti, vzpostavi stalni mehanizem za usklajevanje, nadzorovanje in ocenjevanje učinkovitosti sprejetih ukrepov ter zagotovi ustrezno in razčlenjeno zbiranje podatkov. V okviru zagotovitve večje udeležbe žensk v javnem življenju je Odbor CEDAW priporočil sprejetje zakonodaje za preprečevanje nadlegovanja in groženj ženskam v političnem in javnem življenju, vključno s krepitvijo mehanizmov za spremljanje in poročanje, ter z uveljavljanjem odgovornosti podjetij – ponudnikov družbenih medijev, za diskriminatorne vsebine, ki jih ustvarjajo uporabniki, ter zagotavljanje preiskav, kazenskega pregona in kaznovanja odgovornih oseb (odstavek 32(e)).

Istanbulska konvencija

Slovenija je Istanbulsko konvencijo podpisala 8. septembra 2011, ratificirala 5. februarja 2015, veljati pa je začela 1. junija 2015.

Zaradi hitrega širjenja spletnih in s tehnologijo povezanih škodljivih dejavnosti v na novo nastalem digitalnem področju je Skupina strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (v nadaljevanju: skupina GREVIO) priznala, da je nasilje nad ženskami na digitalnem področju vse bolj zaskrbljujoče, in se na 21. plenarnem zasedanju odločila pripraviti svoje prvo splošno priporočilo o uporabi Istanbulske konvencije v zvezi z digitalnim vidikom nasilja nad ženskami. 69. člen Istanbulske konvencije pooblašča skupino GREVIO, da sprejme splošna priporočila o izvajanju konvencije.

Kot je navedeno v obrazložitenem poročilu Istanbulske konvencije, so splošna priporočila namenjena zagotavljanju enotne razlage za vse vpletene strani, saj obravnavajo člene in teme konvencije. Splošna priporočila sicer niso pravno zavezujoča, vendar imajo osrednjo vlogo kot ključna referenčna točka za države pogodbenice, saj spodbujajo boljše razumevanje tematik, obravnavanih v konvenciji, in zagotavljajo smernice za učinkovito izvajanje konvencije. Strukturirana so tako, da jih je treba vključiti v bodoče spremljanje (monitoring) tega področja.

Splošno priporočilo skupine GREVIO št. 1 o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami, ki je bilo sprejeto 20. oktobra 2021, si prizadeva za usklajevanje diskurza o informacijskih in komunikacijskih tehnologijah (v nadaljevanju: IKT) s pojmovanjem nasilja nad ženskami zaradi spola tako, da jasno opredeli pojave nasilja nad ženskami in dekleti na digitalnem področju kot izraze nasilja nad ženskami zaradi spola, ki jih zajema Istanbulska konvencija. Skupina GREVIO je poudarila pomen ločenega opredeljevanja nasilja na tem novem področju. Splošno priporočilo posebno pozornost namenja vsem oblikam spolnega nadlegovanja na spletu, spletnemu in tehnološko podprtemu zalezovanju ter digitalni razsežnosti psihičnega nasilja.

Digitalna razsežnost nasilja nad ženskami zajema širok spekter dejanj na spletu ali prek tehnologije, ki so del kontinuuma nasilja, ki ga ženske in dekleta doživljajo zaradi razlogov, povezanih z njihovim spolom, vključno v domačem okolju, saj gre za enako škodljivo manifestacijo nasilja zaradi spola, ki ga ženske in dekleta doživljajo v fizičnem svetu.

Drugi zadevni standardi Sveta Evrope

Drugi relevantni standardi vključujejo priporočilo CM/Rec(2019)1 Odbora ministrov državam članicam o preprečevanju seksizma in boju proti njemu, ki vključuje posebno poglavje o spletnem seksističnem sovražnem govoru, in priporočilo CM/Rec(2022)16 o boju proti sovražnemu govoru, ki je bilo sprejeto 20. maja 2022.

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope (PACE) je izdala Priporočilo 2098 (2017) o odpravi kibernetске diskriminacije in spletnega sovražstva ter dve zadevni resoluciji, in sicer Resolucijo 2144 (2017) o odpravi kibernetске diskriminacije in spletnega sovražstva ter Resolucijo 2177 (2017) o odpravi spolnega nasilja in nadlegovanja žensk v javnem prostoru.

Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) je pripravila Splošno priporočilo št. 15 o boju proti sovražnemu govoru, ki vključuje tudi sovražni govor na digitalnem področju.

Pravo Evropske unije

Akt Evropske unije o digitalnih storitvah (DSA)⁵ zavezuje ponudnike posredniških storitev, kot so spletne platforme in spletni iskalniki, da zagotovijo varnejšo spletno izkušnjo za vse in vzpostavijo okvir za upravljanje nezakonitih spletnih vsebin z obveznostjo poročanja o preglednosti (15. člen), vzpostavitev mehanizmov prijav in ukrepanja (16. člen) in zaupanja vrednih prijaviteljev (22. člen), ki delujejo kot most med regulativnimi organi, platformami in uporabniki ter zagotavljajo učinkovito prepoznavanje in upravljanje nezakonitih vsebin.

V Direktivi (EU) 2024/1385 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. maja 2024 o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini⁶ je priznana potreba po zagotovitvi usklajenih opredelitev kibernetskega nasilja, pri katerih je nasilje neločljivo povezano z uporabo IKT, te tehnologije pa se uporabljajo za znatno povečanje resnosti škodljivega učinka kaznivega dejanja, s čimer se spremenijo značilnosti kaznivega dejanja. V direktivi je posebej poudarjeno, da se kibernetско nasilje izvaja zlasti nad političarkami, novinarkami in zagovornicami človekovih pravic, zaradi česar so ženske lahko utišane in težje sodelujejo v družbi pod enakimi pogoji kot moški. Direktiva priznava, da kibernetско nasilje nesorazmerno prizadene ženske in dekleta v izobraževalnem okolju, kar ima škodljive posledice za njihovo nadaljnje izobraževanje in duševno zdravje, zato poziva države članice EU, naj kazensko sankcionirajo deljenje intimnih ali prirejenih vsebin brez privolitve žrtve, kibernetско zalezovanje, kibernetско nadlegovanje ter kibernetско spodbujanje k nasilju in sovražstvu.

Opredelitve in osnovni pojmi: na nacionalni in mednarodni ravni primanjkuje standardizirana opredelitev pojmov. Pogosto se uporabljajo izrazi "*online violence*" (spletno nasilje), "*cyberbullying*" (kibernetско nadlegovanje), "*cyberabuse*" (kibernetška zloraba) in nasilje s pomočjo tehnologije. Nekaterih izrazov, kot sta "*bullying*" (nadlegovanje) in "*doxing*" (razkrivanje zasebnih informacij), iz angleščine v slovenščino ni mogoče prevesti na nedeskriptiven način (npr. slovenski prevod angleškega izraza "*bullying*" je enak prevodu izraza "*harassment*"). Za namene tega poročila uporabljamo opredelitve iz splošnega priporočila skupine GREVIO št. 1 o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami.

5. Uredba (EU) 2022/2065 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. oktobra 2022 o enotnem trgu digitalnih storitev (Akt o digitalnih storitvah).

6. Direktiva (EU) 2024/1385 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. maja 2024 o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini

Preprečevanje

Analiza obstoječe nacionalne zakonodaje

Namen analize je preveriti, ali je obstoječa zakonodaja skladna s splošnim priporočilom skupine GREVIO št. 1 o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami in drugimi relevantnimi mednarodnimi pravnimi standardi, da bi oblikovalcem politik zagotovili smernice za ugotavljanje vrzeli in odpravljanje morebitnih pomanjkljivosti. Obravnavane so osrednje določbe ustavnega, civilnega, kazenskega in upravnega prava, povezane s **spletnim nasiljem in nasiljem, ki ga omogočajo tehnologije nad ženskami, ter nasiljem v družini**.⁷

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)⁸

Zakon je transversalen, saj so v središču zakona nerepresivni načini preprečevanja nasilja v družini, na primer cilj je spodbuditi centre za socialno delo in delodajalce k ukrepanju in preprečevanju nasilja v družini. Kadar sodišče odloča na primer o prepovedi približevanja, se postopek vodi v skladu z *Zakonom o nepravdnem postopku* (ZNP-1). Transverzalna narava zakona je namenjena predvsem zaščiti žrtev z vsemi možnimi pravnimi sredstvi, pri čemer državni organi pri ukrepanju niso omejeni le na kazenskopravne opredelitve kaznivih dejanj ali stroga pravila kazenskega postopka.

Splošna pravila, Kazenski zakonik (KZ-1)⁹

Določbe splošnega dela Kazenskega zakonika, ki določajo okvir posameznih kaznivih dejanj in se nanašajo na digitalno razsežnost nasilja nad ženskami, vključujejo določbe v zvezi s kaznivimi dejanji iz sovražstva¹⁰, pregon po uradni dolžnosti za mladoletne¹¹ žrtve¹², posebne varnostne ukrepe kot vrsto kazenske sankcije, ki se storilcu naloži poleg kazni¹³, posebno določbo o dajanju podatkov iz kazenske evidence¹⁴, posebne naloge pri izvrševanju kazenskih sankcij pri pogojnem odpustu¹⁵ in zastaranje kazenskega pregona za kazniva dejanja, storjena zoper otroke¹⁶.

Posebni del kazenskega zakonika vključuje kazniva dejanja, ki so neposredno ali posredno povezana z digitalnimi oblikami nasilja nad ženskami.

7. Prevodi slovenske zakonodaje: <https://pisrs.si/aktualno/zakonodaja-v-anglescini>.

8. *Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 1. februar 2008, in poznejše spremembe.

9. *Kazenski zakonik*, 20. maj 2008, in poznejše spremembe.

10. 3. odstavek 49. člena kazenskega zakonika določa, da se kot obteževalna okoliščina upošteva, če je bil spol žrtve ali „katera koli druga osebna okoliščina“ nagib za storitev kaznivega dejanja.

11. Kazenski zakonik KZ-1 razlikuje dve kategoriji otrok (kot so opredeljeni v Konvenciji ZN o otrokovih pravicah): mladoletnik je oseba, mlajša od 18 let, otrok pa je oseba, mlajša od 14 let, kar je tudi meja za kazensko odgovornost.

12. Pregon po uradni dolžnosti je predviden, če zadeva vključuje mladoletnika – osebo, mlajšo od 18 let (15a. člen), in zadeva kaznivo dejanje iz poglavij, ki se nanašajo na (1) kazniva dejanja zoper življenje in telo, (2) zoper človekove pravice in svoboščine (npr. kršitev enakopravnosti iz 131. člena, zalezovanje iz 134a. člena, grožnje iz 135. člena in zloraba osebnih podatkov iz 143. člena) in (3) kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost ali druga kazniva dejanja z elementi nasilja (npr. spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let, iz 173. člena, pridobivanje oseb, mlajših od petnajst let, za spolne namene iz 173a. člena ter prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva iz 176. člena). Če je žrtev polnoletna oseba, se lahko npr. pregon zaradi zalezovanja ali kraje identitete začne le na predlog žrtve.

13. 71a člen, glej spodaj pod naslovom Zaščita

14. 84. člen določa izjemo glede dajanja podatkov, kadar je kaznivo dejanje povezano z zlorabo otrok v ustanovah ali društvih, ki so jim otroci zaupani v učenje, vzgojo, varstvo ali oskrbo.

15. Glej 10. poglavje o izvrševanju kazenskih sankcij. 8. odstavek 88. člena določa možnost naložiti pogojno odpuščeni osebi omejitev stikov prek elektronskih sredstev.

16. Rok za zastaranje začne teči od polnoletnosti otroka, razen v primerih zlorabe osebnih podatkov – glej 3. odstavek 90. člena Kazenskega zakonika KZ-1.

Spolno nadlegovanje na spletu

V 40. členu Istanbulske konvencije je spolno nadlegovanje opredeljeno kot »kakršna koli oblika neželene verbalnega, neverbalnega ali fizičnega vedenja spolne narave z namenom ali posledico prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja«. Splošno priporočilo št. 1 o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami opredeljuje pet posebnih oblik: (i) izmenjavo golih ali seksualnih podob (slik ali videoposnetkov) brez privolitve žrtve, (ii) snemanje, izdelovanje ali pridobivanje intimnih slik ali videoposnetkov brez privolitve žrtve, (iii) prisiljenje in grožnje z izkoriščanjem (v okviru 40. člena Konvencije), (iv) seksualizirano nadlegovanje in (v) neželeno prejemanje spolno eksplicitnih vsebin. Nekatera od teh vedenj lahko štejemo med seksistični sovražni govor.

V Sloveniji so spolno nadlegovanje, nadlegovanje in diskriminacija prepovedani z Zakonom o varstvu pred diskriminacijo ter kazensko in delovnopravno zakonodajo, vendar je področje uporabe omejeno na delovno mesto. Šikaniranje na delovnem mestu je kaznivo dejanje (197. člen KZ-1), ki je lahko storjeno na delovnem mestu ali v zvezi z delom. Vključuje ponižanje ali prestrašitev druge osebe zaradi spolnega nadlegovanja, psihičnega nasilja, trpinčenja ali neenakopravnega obravnavanja. Nekatere oblike, kot sta spolno nadlegovanje in psihično nasilje, se lahko izvajajo tudi prek digitalnih sredstev.

Čeprav krovnega kaznivega dejanja nadlegovanja zakonodaja ne pozna, so v Sloveniji kriminalizirane druge oblike digitalnega nasilja, ki pomenijo nadlegovanje, vključno z nekaterimi oblikami zlorabe gradiva brez privolitve žrtve, nekaterimi oblikami seksualiziranega nadlegovanja in izkoriščanja, obstajajo pa tudi druga kazniva dejanja, ki bi se poleg izkoriščanja, prisiljenja in groženj vsaj teoretično lahko štela pod kibernetiska kazniva dejanja.

Zloraba s slikami ali videoposnetki

Splošno priporočilo skupine GREVIO št. 1 o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami se nanaša na snemanje, izdelavo ali pridobivanje intimnih slik ali videoposnetkov ter izmenjavo golih ali seksualnih slik ali videoposnetkov brez privolitve žrtve. Tehnologija omogoča hitro ustvarjanje takšnega gradiva brez privolitve in njihovo deljenje z večjim številom uporabnikov. Nove in nastajajoče tehnologije, kot je uporaba generativne in druge umetne inteligence za izdelavo, predelavo ali spreminjanje gradiva in ustvarjanje globokih ponaredkov brez privolitve, je treba izrecno vključiti v zakonodajo.

V Sloveniji obstaja več kaznivih dejanj, ki zajemajo zlorabo slik in videoposnetkov brez privolitve, ki so lahko uporabljena ali so že bila prilagojena digitalni razsežnosti. Kaznivo dejanje **neupravičenega slikovnega snemanja** (138. člen KZ-1) se nanaša na poseg v zasebnost s slikovnimi posnetki ali slikovnim snemanjem brez privolitve žrtve, pri čemer je dodaten pogoj, da storilec na tak način občutno poseže v oškodovančovo zasebnost ali gradivo neposredno prenaša tretji osebi ali ji tak posnetek prikazuje ali kako drugače omogoči, da se z njim neposredno seznani.

Medtem ko nekatere oblike škode, kot je »omogoč[anje], da se [tretja oseba] z njim neposredno seznani«, zajemajo npr. objavo nezakonito posnetega gradiva na družbenih omrežjih, je treba določbo dodatno prilagoditi tako, da bi zajela celotno naravo digitalne škode. Zdi se, da to kaznivo dejanje ne vključuje primerov, v katerih je bila slika ustvarjena s strani žrtve ali z njeno privolitvijo, vendar je bila pozneje deljena brez privolitve.

Druge oblike fotografiranja ali deljenja, predelave ali ustvarjanja slikovnega gradiva brez privolitve žrtve so lahko zajete v okviru kaznivega dejanja zlorabe osebnih podatkov (6. odstavek 143. člena KZ-1). Nadzorni organ za varstvo osebnih podatkov (*Informacijski pooblaščenec Republike Slovenije*) je izdal tudi [mnenje](#)¹⁷, da globoki ponaredek pomeni uporabo osebnih podatkov, zato lahko izdelava globokega ponaredka brez privolitve vodi v kaznivo dejanje zlorabe osebnih podatkov.

Zloraba osebnih podatkov

Kazenski zakonik (KZ-1) prepoveduje zlorabo osebnih podatkov za povzročanje škode tudi v digitalnem okolju. Po slovenski zakonodaji storilec z razkritjem osebnih podatkov žrtve na spletu, npr. v primeru izpostavljanja

17. Mnenje št. 092-4/2024/11, „Globoki ponaredki kot osebni podatki“

identitete (»outing«), fotografiranja brez privolitve (»creepshot«), uporabe prejšnjega imena pred spremembo spola (»deadnaming«), razkritja zasebnih informacij (»doxing«) ali spolne zlorabe z avdiovizualnim gradivom (»image-based sexual abuse«), stori kaznivo dejanje **zlorabe osebnih podatkov** (143. člen KZ-1). Oblike kaznivih dejanj, ki se nanašajo na digitalno razsežnost nasilja, se lahko izvršijo na več načinov: če oseba brez privolitve posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, ali brez pravne podlage objavi ali posreduje v javno objavo osebne podatke, ki se obdelujejo na podlagi zakona ali osebne privolitve (1. odstavek). Druga oblika je lahko storjena z vdorom (ali nepooblaščenim vstopanjem) v računalniško vodeno zbirko podatkov z namenom pridobitve osebnih podatkov (2. odstavek). Kvalificirana oblika kaznivega dejanja, ki se izvrši z digitalnimi sredstvi proti ženski, je spolna zloraba z gradivom (pogovorno neprimerno imenovana tudi »pornografija iz maščevanja«), ki je izvršena z objavo posnetkov ali sporočil s *seksualno vsebino* brez privolitve žrtve na način, da se s tem huje prizadene njeno zasebnost (6. odstavek). Druga kvalificirana oblika zgoraj navedenega kaznivega dejanja vključuje primer, ko so razkrite posebne kategorije osebnih podatkov¹⁸, npr. spolna usmerjenost ali spolna identiteta (5. odstavek). Kaznivo dejanje po 143. čl. KZ-1 vključuje tudi »krajo identitete« (4. odstavek, čeprav ta izraz v zakoniku ni uporabljen), ki je opredeljena na dva načina, in sicer kot prevzem identitete druge osebe ali obdelava njenih osebnih podatkov z izkoriščanjem njenih pravic, pridobivanjem premoženjske ali nepremoženjske koristi ali prizadetjem njenega osebnega dostojanstva. Pojem osebnega dostojanstva je treba razlagati v skladu s 34. členom Ustave Republike Slovenije (*pravica do osebnega dostojanstva in varnosti*), ki se nanaša na priznanje posameznikove vrednosti, ki mu gre kot človeku.¹⁹

Ta kazniva dejanja se kaznujejo z zaporno kaznijo od treh mesecev do treh let.

Slovenija bi lahko:

- Pregledala kazensko zakonodajo, da bi zagotovila ustrezno bolj celovito kazensko obravnavo in sankcioniranje zlorabe slikovnega in avdiovizualnega gradiva v vseh oblikah in na vseh družbenih medijih. Zlasti je treba proučiti načine nezakonite izmenjave informacij in ali je ustrezno zajeta "zasebna" izmenjava informacij v nasprotju z "javno" izmenjavo. Razmisli se lahko tudi o tem, ali je treba spremeniti 6. odstavek 143. člena Kazenskega zakonika KZ-1, in sicer tako, da se odpravi zahteva po resnosti, saj je deljenje gradiva s spolno vsebino brez privolitve že samo po sebi dovolj resno. Vprašanja, povezana z resnostjo dejanja, bi se še vedno lahko upoštevala pri določitvi in odmeri kazni.

Spolno izkoriščanje in zloraba otrok

Pravni okvir v zvezi z zaščito otrok, mlajših od 15 let, zajema tudi inkriminacijo **prikazovanja, izdelave, posesti in širjenja pornografskega gradiva** (176. člen KZ-1). Kaznivo dejanje vključuje več vrst izvršitvenih ravnanj, ki jih je mogoče storiti prek digitalnih storitev ali na spletu, in sicer: prodaja, prikazovanje ali javno razstavljanje spisov, slik ali avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske vsebine osebam, mlajšim od petnajst let, omogočanje dostopa do njih na kakršen koli drug način ali prikazovanje pornografske ali drugačne seksualne predstave tem osebam (1. odstavek).

Kvalificirana oblika kaznivega dejanja je izvršena, če storilec z uporabo sile, grožnje, preslepitve, prekoračitve ali zlorabe pooblastil, novačenjem ali nagovarjanjem ali zaradi izkoriščanja navede, pridobi ali spodbudi **mladoletno osebo** (kar pomeni osebo, mlajšo od 18 let, in ne samo mlajšo od 15 let, kot v 1. odstavku) za izdelavo slik, avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske ali drugačne seksualne vsebine ali jih uporabi v pornografski ali drugačni seksualni predstavi ali kdor taki predstavi vedoma prisostvuje (2. odstavek). Zlasti dejanja preslepitve, novačenja ali nagovarjanja mladoletne osebe za izdelavo slik se lahko pogosto zgodijo v primerih spletnega izsiljevanja, ko storilec grozi, da bo staršem ali prijateljem razkril intimne podrobnosti in izsili bolj spolno eksplicitne slike ali drugo vsebino.

Še ena huda oblika kaznivega dejanja je storjena, kadar oseba zase ali za drugega izdela, razširi, proda, uvozi ali izvozi ali drugače ponudi pornografsko ali drugačno seksualno gradivo, ki prikazuje mladoletne osebe ali njihove realistične podobe, ali poseduje tako gradivo, do njega pridobi dostop s pomočjo IKT ali razkriva identiteto mladoletne osebe v takem gradivu (3. odstavek).

Vendar pa dejanje iz 3. odstavka ni protipravno (5. odstavek), če so (kumulativno) izpolnjeni naslednji pogoji: (1) dejanje je bilo storjeno med mladoletnimi osebami primerljive starosti, (2) mladoletne osebe so se z dejanjem strinjale, (3) dejanje ustreza stopnji njihove duševne in telesne zrelosti ter (4) spolno gradivo prikazuje te mladoletne osebe, ki so se s tem dejanjem strinjale (5. odstavek je bil dodan s spremembami iz leta 2021).

18. Osebni podatki so opredeljeni v Zakonu o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2) in Uredbi (EU) 2022/2065 Splošna uredba o varstvu podatkov.

19. Ustavno sodišče Republike Slovenije, Odločba U-I-54/99 z dne 28. junija 2002.

Zastaralni rok za kvalificirano obliko (po 2. in 3. odstavku) znaša 60 let od dneva storitve kaznivega dejanja (3. odstavek 95. člena v povezavi s 1. odstavkom 90. člena KZ-1, podaljšan s spremembo KZ-1 iz leta 2020).

Gradivo spolne zlorabe otrok je vsaka oblika prikaza spolne zlorabe mladoletne osebe (bodisi posameznika bodisi njegove realistične podobe), npr. lahko gre za sliko ali videoposnetek, pa tudi za besedilo, zvok ali drugo obliko. Storilec je lahko odrasla oseba ali mladoletnik, star med 14 in 18 let, ki izdelava, poseduje, razširi in/ali namerno dostopa do gradiva zlorabe otrok.

Za otroke, mlajše od 15 let, je torej zaščita večja kot za otroke, starejše od 15 let, le pri prodaji, prikazovanju ali javnem razstavljanju spisov, slik ali avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske narave (1. odstavek), izdelava slik, avdiovizualnih ali drugih predmetov spolne zlorabe otrok, vključno z realističnimi podobami otrok, pa je v skladu z 2. in 3. odstavkom prepovedana za vse mladoletne osebe. Pornografsko gradivo odraslih žensk brez privolitve ni zaščiten na podoben način, temveč le s 6. odstavkom kaznivega dejanja zlorabe osebnih podatkov (143. člen KZ-1). Ta člen ne obravnava javnega objavljjanja pornografskega gradiva odraslih žensk brez privolitve in zdi se, da ga obravnavajo izključno določbe o zlorabi osebnih podatkov. To morda ni povsem ustrezno.

Slovenija bi lahko:

- Pregledala kazensko zakonodajo o prikazovanju, izdelavi, posesti in posredovanju pornografskega gradiva, da bi se prepričala, ali ta ustrezno pokriva digitalne razsežnosti, in proučila, ali zakonodaja ustrezno pokriva digitalna pornografska kazniva dejanja, storjena proti odraslim, npr. ženskam, katerih slike ali avdiovizualno gradivo se uporabljajo za ustvarjanje pornografije brez njihove privolitve.

"Cyberflashing" (Neželeno prejemanje spolno eksplicitnih vsebin po spletu)

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1) vsebuje prekršek nedostojnega vedenja, ki bi ga bilo mogoče uporabiti za primer neželenega prejemanja spolno eksplicitnih vsebin, vendar je priporočljivo, da se zakon spremeni tako, da bo jasno vključeval digitalno področje.

Prekršek **nedostojnega vedenja** (7. člen Zakona o varstvu reda in mira, ZJRM-1²⁰) lahko stori, kdor se na javnem kraju prepira, vpije ali se nedostojno vede. Nedostojno vedenje je vedenje posameznika ali skupine, s katerim povzroči vznemirjenje ali razburjenje ali ogrožanje posameznika ali skupine ali kadar z žaljivimi besedami in dejanji škoduje ugledu posameznika ali skupine ali uradne osebe pri uradnem poslovanju (5. točka 2. člena ZJRM-1). Vsa dejanja morajo biti storjena na *javnem kraju* (7. člen). Poleg tega lahko kvalificirano obliko prekrška izvrši oseba, ki na javnem kraju spolno občuje, razkazuje spolne organe ali na vsiljiv način ponuja spolne usluge in s tem koga moti, povzroči vznemirjenje ali zgražanje ljudi (3. odstavek 7. člena ZJRM-1). To bi lahko zajemalo nezaželeno razkazovanje intimnih delov na spletu, če bi »spletni prostor« lahko opredelili kot javni kraj. Zakon opredeljuje javni kraj kot vsak prostor, ki je brezpogojno ali pod določenimi pogoji dostopen vsakomur (2. točka 2. člena ZJRM-1). Pošiljanje golih fotografij, na primer v obliki sporočil MMS prek telefona ali aplikacije za takojšnje sporočanje (npr. Snapchat), v to ni zajeto, saj jih ni mogoče opredeliti kot javni prostor.

Nenazadnje, kaznivo dejanje spolnega nasilja (171. člen Kazenskega zakonika, KZ-1) bi eventualno lahko razumeli kot inkriminacijo nekaterih oblik razkazovanja, če bi zakonski znak, da oseba »trpi kakšno spolno dejanje«, interpretirali širše. Na primer v primeru, da je žrtev ujeta ali se jo preseneti s takšnim spolnim dejanjem, tako da bi mora trpeti spolno dejanje in se razkazovanju ne mi mogla izogniti.

Slovenija bi lahko:

- Pregledala in spremenila zakonodajo, da bo jasno obravnavala neželeno prejemanje spolno eksplicitnih vsebin v javnih in zasebnih spletnih storitvah, bodisi kot prekršek bodisi kot kaznivo dejanje.

Izkoriščanje, prisiljenje in grožnje

Izkoriščanje, prisiljenje in grožnje, ki spadajo v 40. člen Istanbulske konvencije, vključujejo »sekstanje« (pošiljanje spolno eksplicitnih vsebin), spolno izsiljevanje, grožnje s posilstvom, seksualizirano/spolno usmerjeno razkritje zasebnih informacij, izdajanje za drugo osebo in izpostavljanje identitete.

20. Zakon o varstvu javnega reda in miru je na voljo na spletnem mestu: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO3891>

Pridobivanje oseb za spolne namene na spletu z namenom izkoriščanja

Pridobivanje mladoletnih oseb, mlajših od petnajst let, za spolne namene (173a. člen KZ-1) (angl. »grooming«), je storjeno, če storilec prek IKT predlaga osebi, mlajši od petnajst let, srečanje z namenom spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let (po 173. členu KZ-1) ali z namenom izdelave slik, avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske ali drugačne seksualne vsebine (po 176. členu KZ-1) in takšnemu nagovarjanju sledijo konkretna dejanja za uresničitev srečanja. Kaznivo dejanje je zelo omejeno po obsegu, saj je kaznivo le (1) spletno (in ne nespletno) pridobivanje mladoletnih oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene in (2) spletnemu pogovoru morajo slediti posebna »konkretna dejanja« za realizacijo srečanja, npr. dogovor o času in kraju srečanja ali o razpoznavnih znakih za osebno srečanje. Kaznivo dejanje ni protipravno, če je storjeno z osebo primerljive starosti ter duševne in telesne zrelosti (5. odstavek 176. člena KZ-1).

Če se storilec med pridobivanjem mladoletne osebe dejansko sreča z osebo, mlajšo od 15 let, in ustvari gradivo spolne zlorabe, stori ločeno kaznivo dejanje v skladu s 176. členom KZ-1, ki konzumira predhodno storilčevo ravnanje pridobivanja mladoletnih oseb. Če se srečanje med storilcem in žrtvijo nadaljuje z neposrednim spolnim stikom, potem slednje pomeni hujše kaznivo dejanje spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let (173. člen KZ-1), ki konzumira predhodno pridobivanje mladoletnih oseb (idealni stek).

- **Obstaja vidna vrzel v zvezi s pridobivanjem mladoletnih oseb, starejših od 15 let, za spolne namene na spletu, ki bi jo bilo treba preveriti.** Določba o nagovarjanju odraža 23. člen Evropske konvencije o ukrepanju proti trgovini z ljudmi v zvezi s pridobivanjem mladoletnih oseb, mlajših od zakonsko določene starosti, za spolne odnose. Digitalna razsežnost nasilja nad ženskami in nasilja v družini lahko pripelje do tega, da so ženske na spletu nagovarjane za namene trgovine z ljudmi ali druge oblike manipulacije in izkoriščanja. Zdi se, da pravni okvir trenutno ne zajema teh dejanj v zvezi z odraslimi ženskami (ali moškimi). Poleg tega bi lahko Slovenija razmislila o razširitvi določbe o pridobivanju mladoletne osebe na druga kazniva dejanja izkoriščanja v okviru digitalnega nasilja. Razmislila bi lahko tudi o kaznivosti vsakršnega poskusa izvršitve kaznivega dejanja po 173a. členu KZ-1.

Izsiljevanje (213. člen KZ-1) vključuje izsiljevanje z razkritjem podatkov, kot so intimni posnetki, in je lahko storjeno tudi z digitalnimi sredstvi. Sestavni element kaznivega dejanja pa je storilčev namen pridobiti finančno ali drugo premoženjsko korist, in ne namen, kot je sramotenje ali ponižanje žrtve. To morda ne zajame v dovoljšni meri vseh vrst psihološke škode, ki jo doživljajo žrtve.

Prisiljenje (132. člen KZ-1) je lahko storjeno, če oseba s silo ali resno grožnjo prisili drugo osebo, da kaj stori ali opusti ali da kaj trpi. To dejanje se kaznuje z zapornom do enega leta, pregon pa se začne le na predlog žrtve.

Kaznivo dejanje **grožnje** (135. člen KZ-1) je mogoče storiti tudi v digitalnem okolju, saj ga stori oseba, ki resno zagrozi drugi osebi z namenom, da bi jo ustražovala ali vznemirila, da bo napadla njeno življenje ali telo ali prostost, ali ji zagrozi, da bo uničila njeno premoženje velike vrednosti ali da bo ta dejanja storila zoper njeno bližnjo osebo. Pregon se lahko začne le na predlog žrtve.

Slovenija bi lahko:

- **Pregledala zakonodajo, da se zagotovi zadostna kazensko pravna obravnava groženj, prisiljenja in izsiljevanja v digitalnem okolju, ki pomenijo nadlegovanje, pri čemer je treba upoštevati pogosto »zasebno« okolje, v katerem se izvršujejo kazniva dejanja, in relevantnost vpliva ponavljajočih se dejanj in potek ravnanja.**

Kibernetsko nadlegovanje in seksualizirano nadlegovanje

NVO Zavod raziskovalni inštitut 8. marec, www.8marec.si (intervju s Kristino Krajnc z dne 27. septembra 2024).

Nevladna organizacija in njene članice so bile pogosto tarča mizoginega sovražnega govora, groženj s spolnim nasiljem (na primer »posiljena boš«) in žaljivk zaradi njihovega političnega udejstvovanja v zvezi z različnimi vprašanji (na primer celo za referendum o Zakonu o vodah). Zaradi svojega političnega udejstvovanja so tudi tarče tožb SLAPP.

NVO 8. marec je organizacija, ki se bori za državljanske pravice, vendar jo javnost večinoma dojema kot feministično organizacijo, ki je znana po boju za pravice žensk (od tod ime »8. marec«), na primer za pravico do splava.

Ta NVO je pripravila lastne notranje smernice za zaščito svojih članov in prostovoljcev.

"Trolanje" (ang. *trolling*), tj. namerno objavljane žaljivih komentarjev na spletu z neposrednim namenom povzročiti preplah, stisko ali ponižanje, lahko izpolnjuje elemente kaznivega dejanja **sovražnega govora**. Inkriminacija Javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti (297. člen KZ-1) obsega oblike javnega spodbujanja ali razpihovanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, ki temelji med drugim na spolu in »kateri koli drugi osebni okoliščini«, če je dejanje storjeno na način, ki lahko ogrozi ali moti javni red in mir, ali z uporabo groženje, zmerjanja ali žalitev. Vendar to kaznivo dejanje ni posebej primerno za zaščito žensk, ki so žrtve digitalnih oblik nasilja, saj mora storilčevo ravnanje vplivati na voljo, razum, čustva in strasti drugih oseb. Izražanje ponižujočih, zaničevalnih, negativnih ali kako drugače sovražnih stališč do žensk (ali drugih zaščitene skupin) samo po sebi ne zadošča za izpolnitve znakov tega kaznivega dejanja Korošec, D. (ur.), Filipčič, K. (ur.) et al. (2023), (Veliki znanstveni komentar posebnega dela Kazenskega zakonika KZ-1, 3. knjiga, str. 475). Poleg tega se je tožilstvo do prelomne sodbe Vrhovnega sodišča RS I Ips 65803/2022 z dne 4. julija 2019 opiralo na Pravno stališče o pregonu kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti v skladu z 297. členom KZ-1 (ki ga je 27. februarja 2013 sprejel Kolegij kazenskega oddelka Vrhovnega državnega tožilstva RS), v skladu s katerim se to kaznivo dejanje v praksi ni dovolj uporabljalo, ker ga je tožilstvo razlagalo kot dejanje, ki neposredno ogrozi ali moti javni red, kar pogosto ni tako v praksi, zlasti v primerih nasilja nad ženskami in dekleti.

Urednik ali oseba, ki ga nadomešča, se lahko kaznuje v enakem obsegu, če je kaznivo dejanje storjeno z objavo v sredstvih javnega obveščanja ali »na spletnih straneh«, razen če gre za prenos oddaje v živo, ki ga urednik ne more preprečiti, ali za objavo na spletni strani, ki uporabnikom omogoča objavo vsebine v dejanskem času oziroma brez predhodnega nadzora. Kazenski zakonik KZ-1 še vedno uporablja zastareli pojem spletne strani, vendar bi lahko pod »spletne strani« danes šteli tudi družbene medije in storitve za takojšnje sporočanje.

Slovenija bi lahko:

- Izrekanje kaznivega dejanja po 297. členu KZ-1 po sodbi Vrhovnega sodišča RS spremljala, da bi se zagotovila učinkovitost in smiselnost pregonu kaznivega dejanja v praksi. Prav tako ni jasno, ali bi kaznivo dejanje v trenutni obliki zajemalo sovražni govor v mobilnih in drugih aplikacijah, vključno s storitvami takojšnjega sporočanja, kot so Telegram, Signal ali WhatsApp, kar bi lahko vodilo do tega, da se sovražni govor širi v le navidezno zasebnih skupinah.

»Trolanje« lahko izpolnjuje tudi elemente več drugih kaznivih dejanj, ki varujejo čast in dobro ime. **Kazniva dejanja zoper čast in dobro ime** (18. poglavje KZ-1) vključujejo kazniva dejanja, ki se lahko storijo zoper ženske v digitalnem okolju: razžalitev (158. člen), obrekovanje (159. člen), žaljiva obdolžitve (160. člen), opravljanje (161. člen) in očitjanje kaznivega dejanja z namenom zaničevanja (162. člen) se lahko storijo prek digitalnih storitev, kot so družbeni mediji. V skladu s teorijo **razžalitev** odraža ponižanje, pomeni prezir, nespoštovanje dostojanstva druge osebe, zasmehovanje, pripisovanje negativnih značajskih lastnosti drugi osebi ali izražanje negativne sodbe o vrednosti druge osebe.²¹ Kaznivo dejanje **obrekovanja** inkriminira lažne trditve ali širjenje neresnic o nekom, čeprav oseba ve, da je to, kar trdi ali raznaša, neresnično, in s tem škoduje časti ali ugledu žrtve. Za dejanje, storjeno s sredstvi javnega obveščanja in na »spletnih straneh«, je predvidena kvalificirana oblika. Kaznivo dejanje žaljive obdolžitve inkriminira trditve ali raznašanje trditev o dejstvih in ne vrednostnih sodb o nekom. Dovoljen je dokaz resničnosti, tj. če osumljenec dokaže resničnost svojih trditev ali da je imel utemeljen razlog verjeti v resničnost tistega, kar je trdil ali raznašal, dejanje ni protipravno. Osumljenec pa se lahko kaznuje za razžalitev (158. člen) ali očitjanje kaznivega dejanja z namenom zaničevanja (162. člen). **Opravljanje** stori, kdor trdi ali raznaša kakršne koli informacije iz osebnega ali družinskega življenja druge osebe, ki bi lahko škodovala nenemu dobremu imenu. Dokaz resničnosti tistega, kar se trdi ali raznaša iz osebnega ali družinskega življenja koga drugega, ni dovoljen. Zadostuje, da gre za osebne ali družinske zadeve, razen v primerih opravljanja uradne dolžnosti ali politične ali druge družbene dejavnosti. Kvalificirane oblike kaznivega dejanja so predvidene za primere dejanja, storjenega s sredstvi javnega obveščanja in na »spletnih straneh«, ter v primerih s hudimi posledicami za žrtev. Za **očitjanje kaznivega dejanja z namenom zaničevanja** mora biti očitek podan z namenom, da se žrtev izpostavi zaničevanju. Za dejanje, storjeno s sredstvi javnega obveščanja in na »spletnih straneh«, je predvidena hujša kvalificirana oblika.

V primeru nadlegovanja v obliki »swattinga« (ang. SWAT - *Special weapons and tactics team*), tj. uporabe telefonov ali računalniških sistemov za preslepitev reševalne službe, da bi na podlagi lažne prijave poslala organe pregonu na določeno lokacijo, lahko oseba stori kaznivo dejanje **zlorabe znamenj za pomoč in nevarnost** (309. člen KZ-1). Zakonski elementi kaznivega dejanja vključujejo znak, da oseba »neutemeljeno kliče na pomoč« ali »lažno sporoči, da grozi nevarnost«, in s tem povzroči, da državni organi ali druge pristojne organizacije ukrepajo brez potrebe.

21. Korošec, D. (ur.), Filipčič, K. (ur.) et al., (2023), Veliki znanstveni komentar posebnega dela Kazenskega zakonika KZ-1, 1. knjiga, str. 986.

Slovenija bi lahko:

- Zagotovila, da se odpravijo vse obstoječe vrzeli v zakonodaji, ki se nanašajo na kazniva dejanja nadlegovanja, ki jih storijo neznanci ali se storijo v zasebnem okolju. Zlasti je treba zagotoviti, da bo zakonodaja odražala ponavljajočo se ali trajajočo naravo nadlegovanja.

Zdi se, da je nadlegovanje v zvezi z delom in nadlegovanje v okviru družinskega ali osebnega razmerja (obravnavano v nadaljevanju v okviru nasilja v družini) zajeto v zakonodaji. Vendar pa se zdi, da v zakonodaji obstaja vrzel glede nadlegovanja v primerih, kadar storilec osebe ne pozna. Čeprav so elementi nadlegovanja navedeni zgoraj, pa ni ničesar, kar bi jasno zajemalo ponavljajočo se ali trajajočo naravo tega kaznivega dejanja. Prav tako se zdi, da se razlikuje med javnim in zasebnim nadlegovanjem, kar je sicer pomembno, vendar lahko povzroči vrzeli v zaščiti. Neželeno pošiljanje slik, videoposnetkov ali drugega gradiva, ki prikazuje spolne organe, ni kriminalizirano.

Spletno in tehnološko podprto zalezovanje

Istanbulska konvencija v 34. členu zalezovanje opredeljuje kot »naklepno ponavljajoče se zastraševalno ravnanje, ki pri drugi osebi povzroči strah za njeno varnost«. Ravnanje lahko traja, tudi če žrtev zamenja prebivališče (Volodina proti Rusiji, ESČP).

Obrazložitev poročila k Istanbulski konvenciji dodatno pojasnjuje to opredelitev in priznava, da je zalezovanje, storjeno z uporabo IKT, zajeto v 34. členu.

Zastraševalno vedenje je lahko sestavljeno iz ponavljajočega se sledenja drugi osebi, neželene komunikacije z drugo osebo ali dajanja vedeti drugi osebi, da je opazovana. To vključuje fizično zasledovanje žrtve, pojavljanje na njenem delovnem mestu, v športnih ali izobraževalnih ustanovah ter sledenje žrtvi v virtualnem svetu (v klepetalnicah, na družbenih omrežjih itd.). Neželena komunikacija pomeni prizadevanje za kakršen koli aktiven stik z žrtvijo prek katerih koli razpoložljivih komunikacijskih sredstev, vključno s sodobnimi komunikacijskimi orodji in napravami IKT.

Zalezovanje v digitalnem okolju lahko vključuje grožnje (spolne, ekonomske, fizične ali psihološke narave), škodovanje ugledu, nadzorovanje in zbiranje zasebnih informacij o žrtvi, krajo identitete, nagovarjanje k spolnosti, izdajanje za žrtev (impersonacija) in nadlegovanje s pomočjo sotorilcev z namenom osamitve žrtve. Običajno vključuje taktiko opazovanja ali vohunjenja za žrtvijo na različnih družabnih omrežjih ali platformah za sporočanje, njene elektronske pošte in telefona, krajo gesel ali vdiranje v naprave za dostop do njenega zasebnega prostora z namestitvijo vohunske programske opreme, geolokacijskih aplikacij ali s krajo njenih naprav. Storitvi lahko prevzamejo tudi identiteto druge osebe ali spremljajo žrtev preko tehnoloških naprav, povezanih preko interneta stvari (IoT), kot so pametne domače naprave.

Kaznivo dejanje **zalezovanja** (134a. člen KZ-1) kazensko obravnava ponavljajoče se opazovanje, zasledovanje ali vsiljiva prizadevanja za vzpostavitev neposrednega stika ali stika preko elektronskih komunikacijskih sredstev. Kvalificirana oblika kaznivega dejanja je predvidena, kadar je zalezovana mladoletna oseba (2. odstavek). Zalezovanje je lahko usmerjeno proti žrtvi ali njenemu bližnjemu, pri čemer mora pri njej (ali njenemu bližnjemu) povzročiti prestrašenost ali ogroženost. Kazenski pregon se začne le na predlog žrtve (3. odstavek).

Zalezovanje se lahko obravnava tudi kot prekršek v skladu z Zakonom o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). Prekršek **nasilnega in drznega vedenja** (6. člen ZJRM-1) določa, da se z globo kaznuje oseba, ki izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv ali *podoben način* ali *koga zasleduje in* s takšnim vedenjem povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu. Če je prekršek storjen proti (bivšemu) partnerju, bližnjemu sorodniku ali osebi, ki živi v skupnem gospodinjstvu (3. odstavek 6. člena)²², je globa višja. Ni povsem jasno, ali je treba »zasledovanje« razumeti kot digitalno zasledovanje osebe, ki je podobno kaznivemu dejanju, določenemu v 134a. členu KZ-1. Znak »na podoben način« bi bilo mogoče razlagati tako, da bi zajemal tudi dejanja v digitalnem okolju, vendar je potrebna jasnejša določba.

Zalezovanje, storjeno v digitalnem okolju, lahko izpolnjuje zakonske elemente več drugih kaznivih dejanj. **Neupravičeno prisluškovanje in zvočno snemanje** (137. člen KZ-1) zajema dve obliki: prva je storjena z neupravičenim prisluškovanjem s posebnimi napravami pogovoru ali izjavi, ki ni namenjena storilcu, druga pa z zvočnim snemanjem zaupne izjave, namenjene storilcu, ki jo brez soglasja druge osebe posname z namenom, da bi tako izjavo zlorabil. Namesto s prisluškovanjem se lahko dejanje stori tudi s snemanjem, neposrednim prenosom tretji osebi ali drugim neposrednim omogočanjem dostopa tretji osebi. Na primer, vdor v računalniške kamere na domu žrtve in njihov vklop lahko izpolnjujeta zakonske elemente tega kaznivega dejanja. Pri prvi obliki se pregon začne na predlog žrtve, pri drugi pa se lahko začne le na podlagi zasebne tožbe.

Kršitev tajnosti občil (139. člen KZ-1) varuje komunikacijsko zasebnost, ki jo zagotavlja Ustava Republike Slovenije (37. člen). Kaznivo dejanje lahko stori (med drugim) tisti, ki se z uporabo tehničnih sredstev neupravičeno seznani s sporočilom, ki se prenaša po telefonu ali s kakšnim drugim elektronskim komunikacijskim sredstvom (2. točka 1. odstavka 139. člena KZ-1). Vrhovno sodišče Republike Slovenije je na primer kot »druga elektronska komunikacijska sredstva« opredelilo prikrito fotografiranje zaslona mobilnega telefona žrtve na

22. Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), sprejet 22. junija 2006.

daljavo in izboljšanje posnetka v postprodukciji z namenom seznanitve z vsebino sporočila na zaslonu (Sodba I Ips 3155/2014 z dne 15. decembra 2016).

Zalezovanje lahko poteka v obliki **vdora** v žrtvine naprave, npr. z namestitvijo vohunske programske opreme za sledenje dejavnostim naprave (»stalkerware«). Napad na informacijski sistem (221. člen KZ-1) je kaznivo dejanje, ki se stori z neupravičenim vstopom ali vdorom v informacijski sistem ali neupravičenim prestrizanjem podatkov ob nejavnem prenosu (1. odstavek). Hujša oblika kaznivega dejanja je storjena, če oseba neupravičeno uporabi podatke v informacijskem sistemu ali jih spremeni, preslika, prenaša, uniči ali neupravičeno vnese podatke v informacijski sistem ali ovira prenos podatkov ali delovanje informacijskega sistema (2. odstavek).

- Iz zgornjih informacij je razvidno, da ima Slovenija pravni okvir, ki lahko zajema zalezovanje z digitalnimi sredstvi. Razmisliti velja o tem, da se zagotovi, da prekršek iz Zakona o varstvu javnega reda in miru zajema zalezovanje v digitalnem okolju ali z digitalnimi sredstvi.

Digitalna razsežnost psihičnega nasilja

Istanbulska konvencija v 33. členu psihično nasilje opisuje kot »naklepno ravnanje, ki s silo ali grožnjo resno prizadene psihološko celovitost osebe«. Kot je pojasnjeno v obrazložitvenem poročilu konvencije, se določba nanaša na potek ravnanja in ne na posamezen dogodek, njen namen pa je zajeti kaznivost nasilnega vzorca vedenja, ki se pojavlja dalj časa v družini ali zunaj nje.

Vse oblike nasilja nad ženskami v digitalnem okolju imajo psihološki učinek in bi lahko spadale pod to opredelitev. Psihično nasilje na spletu so lahko grožnje v besedilni, vizualni ali verbalni obliki, uporaba dejanskih slik ali generativne umetne inteligence za utrjevanje zlorabe na podlagi avdiovizualnega gradiva. Lahko je tudi v obliki groženj družini žrtve, žalitev, sramotjenja in obrekovanja. Spodbujanje k samomoru ali samopoškodovanju je specifično vedenje na spletu. Večina oblik spletnega nasilja se lahko okrepi ali poslabša zaradi dosega, ki ga ima internet, množične miselnosti ter usmerjenih ali ciljnih napadov. Umetna inteligenca se lahko uporablja za spodbujanje ali ustvarjanje obsežnih napadov, s čimer se poveča škoda za žrtev.²³

Ekonomska zloraba, ki je še ena oblika psihičnega nasilja, se lahko v digitalnem okolju kaže kot nadzor nad bančnimi računi in finančnimi dejavnostmi žrtve prek internetnega bančništva, škodovanje kreditni oceni žrtve z uporabo kreditnih kartic brez dovoljenja ali izpolnjevanje številnih finančnih pogodb (lizingi, posojila, komunalne storitve itd.) v imenu žrtve ter nepravčasno plačevanje ali neplačevanje obveznosti (še posebej preživnine).²⁴ Ženske so lahko tudi žrtve spletnega izsiljevanja in finančnega izkoriščanja, ko oseba zahteva denar pod grožnjo, da bo razkrila kompromitirajoče slike oz. avdiovizualno gradivo ali spletne dejavnosti.

Psihično nasilje v Sloveniji ni posebej kriminalizirano, čeprav bi zgoraj obravnavana kazniva dejanja prisiljenja (132. člen Kazenskega zakonika, KZ-1), grožnje (135. člen KZ-1) in šikaniranja na delovnem mestu (197. člen KZ-1) lahko zajela nekatere oblike psihičnega nasilja, ki jih ženske pogosto doživljajo.²⁵

Na področju nasilja v družini pa ima Slovenija tako kazenskopravne kot civilnopravne določbe za zaščito žrtev psihičnega nasilja, storjenega v digitalni obliki ali z digitalnimi sredstvi.

Kaznivo dejanje **nasilja v družini** (191. člen KZ-1) se osredotoča na družinsko skupnost (1. člen) in trajnejšo življenjsko skupnost (2. člen). Ti dve skupnosti nista opredeljeni niti v KZ-1 niti v Družinskem zakoniku²⁶, pri čemer je slednji namenjen zaščiti družine – skupnosti otroka in enega ali obeh staršev. Po mnenju Vrhovnega sodišča RS je družinska skupnost »skupnost, v kateri so med člani različne vezi in odnosi, ki so ekonomsko, psihološko, biološko pogojeni in jih ureja oziroma določa ne le pravo, ampak tudi tradicija in ožje družbeno okolje. Pri nasilju v družini gre praviloma prav za zlorabo odnosov oziroma razmerij, ki so med člani skupnosti vzpostavljeni.«²⁷ Poleg tega je treba Zakon o preprečevanju nasilja v družini²⁸, ki zelo široko opredeljuje družinske člane (2. člen) za namene zagotavljanja zaščitnih ukrepov za žrtve kaznivih dejanj (in ne za kaznovanje storilcev), uporabljati kot dopolnilo KZ-1 v skladu z odločitvijo Vrhovnega sodišča.²⁹ »Trajnejša življenjska skupnost« prav tako ni opredeljena v Kazenskem zakoniku (KZ-1), vendar mora biti glede pravic, obveznosti in čustvenih vezi med njenimi člani podobna družinskemu ali drugim razmerjem iz Zakona o preprečevanju nasilja v družini.³⁰ Pomembno je poudariti, da pri ocenjevanju obstoja družine ali življenjske skupnosti ni nujno, da njeni člani prebivajo skupaj. Če pa je bilo nasilje storjeno po razpadu skupnosti ljudi, ki so živeli skupaj, in je nasilno dejanje s to skupnostjo povezano, je lahko storjeno kaznivo dejanje nasilja v družini iz 3. odstavka 191. člena KZ-1. Nekoliko zaskrbljujoče je, da je blažja oblika kaznivega dejanja (3. odstavek 191. člena) izvršena

23. Choudhury, Rumman, Lakshmi Dhanya, UNESCO (2023).

24. Splošno priporočilo skupine GREVIO št. 1, 48. odstavek.

25. Osnovno ocenjevalno poročilo skupine GREVIO, Slovenija, 243. odstavek.

26. Družinski zakonik, sprejet 21. marca 2017.

27. Vrhovno sodišče Republike Slovenije, sodba RS I Ips 194/2009 z dne 3. septembra 2009.

28. Zakon o preprečevanju nasilja v družini, sprejet 1. februarja 2008.

29. Vrhovno sodišče Republike Slovenije, sodba RS I Ips 16812/2015-108 z dne 15. decembra 2016.

30. Korošec, D. (ur.); Filipčič, K. (ur.), et al. (2023), Veliki znanstveni komentar posebnega dela Kazenskega zakonika KZ-1, 2. knjiga, str. 313..

takrat, kot je žrtev oseba, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, saj se digitalne oblike nasilja po razpadu zvez običajno povečajo.

Osnovna oblika kaznivega dejanja nasilja v družini je grdo ravnanje, pretepanje ali kakršno koli drugo boleče ali ponižujoče ravnanje z drugim družinskim članom. Izvršeno je tudi s pregonom družinskega člana iz skupnega prebivališča z grožnjo z neposrednim napadom na njegovo življenje ali telo ali s kakršnim koli drugim načinom omejevanja njene svobode gibanja, zalezovanjem, prisiljevanjem k delu (ali opuščanju dela) ali s kakršnim koli drugim nasilnim omejevanjem njenih enakih pravic, kar jo spravlja v podrejen položaj. Več teh oblik je mogoče storiti digitalno, npr. zalezovanje je najbolj očiten primer, pa tudi grdo ravnanje ter boleče in ponižujoče ravnanje. Storilcu kaznivega dejanja se lahko izreče zaporna kazen do petih let.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini izrecno vključuje možnost povzročanja psihične škode z digitalnimi sredstvi (5. odstavek 3. člena): »[p]sihično nasilje so ravnanja in razširjanje informacij, s katerimi povzročitelj nasilja pri žrtvi povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske, tudi če so storjena z uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije.« Opredelitve nasilja so v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini zelo široke, npr. psihično nasilje je lahko storjeno s storitvijo ali opustitvijo, zato vključuje tudi ignoriranje ali izključitev nekoga iz kroga »prijatelj« na družbenih omrežjih.

Psihično nasilje je lahko izvršeno v obliki **napeljevanja k samomoru**. Kaznivo dejanje napeljevanja k samomoru in pomoči pri samomoru (120. člen KZ-1) je mogoče storiti z naklepnim napeljevanjem k samomoru prek digitalnih storitev. Hujša oblika je storjena, če je žrtev mladoletnik, ki je že star štirinajst let (2. odstavek). Če je mladoletnik mlajši od štirinajst let, se dejanje kaznuje enako kot uboj ali umor. Za primer spolnega izsiljevanja ali kibernetkega nadlegovanja lahko velja 4. odstavek, ki določa, da kdor surovo ali nečloveško ravna s kom, ki mu je podrejen ali od njega odvisen in zaradi takega ravnanja stori samomor, se kaznuje z zapornom od šestih mesecev do petih let.

- **Ob upoštevanju dejstva, da se psihično nasilje na spletu lahko dogaja zunaj okvirja družinske skupnosti ali z njo izenačenih skupnosti, vključno s tem, da ga pogosto izvajajo neznanci in brez dodatnega motiva, bi Slovenija morda želela proučiti, ali bi bilo treba psihično nasilje na splošno ali le tisto psihično nasilje, storjeno v digitalnem okolju, vključiti v kazenski zakonik.**

Druge oblike nasilja nad ženskami z digitalno razsežnostjo

Fizično nasilje v digitalnem okolju

Kaznivo dejanje **nasilništva** (296. člen KZ-1) je bilo tradicionalno razumljeno kot izvajanje fizičnega nasilja in inkriminacija ni bila sprejeta z mislijo na vidike digitalne razsežnosti nasilja. Vendar pa so sodišča razširila njegovo področje uporabe, saj so predmet varstva osebna varnost, telesna in duševna celovitost ter svoboda gibanja osebe, kar pomeni, da se nekateri zakonski znaki kaznivega dejanja lahko izvršijo tudi z digitalnimi orodji ali v digitalnem okolju. Medtem ko se pretep običajno razume kot fizično ravnanje, se lahko na primer »drugače boleče ali ponižujoče« kaznovanje, »grožnja z neposrednim napadom na življenje in telo« (sodišča so na primer kot tako presojala grožnjo, poslano v obliki SMS – kratkega besedilnega sporočila), prisiljevanje k delu ali opuščanje dela in drugačni načini »z nasilnim omejevanjem« enakih pravic spravljati v podrejen položaj storijo tudi digitalno. Pomembno je, da intenzivnost storilčevega ravnanja ne povzroči telesnih poškodb, če pa se to zgodi, kar z digitalnimi orodji načeloma ni mogoče,³¹ je storjena hujša kvalificirana oblika dejanja (2. odstavek). Kaznivo dejanje konzumira več drugih kaznivih dejanj, ki so običajno del nasilja zaradi spola, kot so grožnja (135. člen KZ-1), prisiljenje (132. člen) in razžalitev (158. člen).³² Nasilništvo se razlikuje od teh kaznivih dejanj v tem, da zahteva, da žrtev prevzame podrejeni položaj, kar nakazuje »izvajanje nasilja zaradi nasilja, izvajanje nasilja, ko postane žrtev objekt izvajanja nasilja, ki se mu ne more ali ne zna izogniti«.³³

Druga kazniva dejanja iz poglavja Kazenskega zakonika o kaznivih dejanjih zoper spolno nedotakljivost (19. poglavje) so morda relevantna le v nekaterih primerih digitalnih oblik nasilja nad ženskami in dekleti, saj ne omenjajo izrecno IKT, spletnih strani ali digitalne tehnologije. Medtem ko pravna teorija priznava, da fizični stik ni potreben za koncept spolnega vedenja med ljudmi, Veliki znanstveni komentar KZ-1 ne analizira digitalnih orodij, ki jih je mogoče zlorabiti, npr. pri virtualnih spolnih srečanjih (t.i. tehnologije »teledildonike« za virtualna spolna srečanja z uporabo omrežnih elektronskih spolnih pripomočkov) ali s tehnologijami virtualne resničnosti ali haptičnimi tehnologijami. Za storitev kaznivih dejanj **posilstva** (170. člen KZ-1) in **spolnega nasilja** (171. člen KZ-1) je potreben telesni stik.³⁴ Podobno je telesni stik temeljnega pomena za kaznivo dejanje **spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let** (173. člen KZ-1), ki kot temeljno obliko kaznivega dejanja opredeljuje spolno občevanje ali storitev kakšnega drugega spolnega dejanja z osebo istega ali drugega spola, ki še ni stara petnajst let. Vendar še ni jasno, ali bi sodišča pod te zakonske določbe subsumirala fizični stik, ki bi bil posredovan tehnološko, npr. s haptično obleko za celotno telo v storitvah virtualne resničnosti.

31. Postavlja se dvom, ali lahko oprema za virtualno resničnost (npr. haptične obleke) povzroči lahke poškodbe, če storilec namerava povzročiti škodo, saj bi morala biti takšna oprema certificirana in onemogočati tako močne dražljaje.

32. Korošec, D. (ur.); Filipčič, K. (ur.), et al. (2023), Veliki znanstveni komentar posebnega dela Kazenskega zakonika KZ-1, 3. knjiga, str. 462.

33. Sodba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije, I Ips 166/2010 z dne 17. marca 2011.

34. Za analizo pojma »spolno dejanje« v okviru kaznivega dejanja spolnega nasilja (171. člen) glej Veliki znanstveni komentar posebnega dela Kazenskega zakonika KZ-1, 1. knjiga, str. 1186.

Zaščita

Sodišča v Sloveniji imajo na voljo vrsto ukrepov za zaščito oškodovancev in prič pred sekundarno viktimizacijo, ustrahovanjem in maščevanjem. Izbira teh ukrepov temelji na individualni oceni žrtve, ki jo pripravijo državni organi – kot so policija, tožilstvo in sodišča – ob prvem stiku z žrtvijo.³⁵ Z individualno oceno se določi, v kolikšni meri žrtev potrebuje posebno zaščito (143č. člen Zakona o kazenskem postopku, ZKP).

Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije³⁶ je navedlo, da je bil v letu 2024 v praksi uveden nov razširjen način ocenjevanja izpostavljenosti žrtev kaznivih dejanj, ki omogoča bolj realno oceno tveganj. Večina vprašanj je zasnovana tako, da upoštevajo zahteve direktive EU o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini. Ministrstvo za pravosodje je vprašalnik preizkusilo na konkretnih zaključenih primerih.

Ministrstvo za pravosodje podarja tudi nedavno izvedeno spremembo Zakona o kazenskem postopku (ZKP-P),³⁷ ki določa nov subjekt, tj. Enoto za podporo oškodovancem, ki lahko pripravi ali spremeni individualno oceno izpostavljenosti žrtve, saj je v stiku z žrtvami, ko so te povabljene na sodišče. (V praksi trenutno delujeta dve takšni enoti, in sicer pri okrožnem sodišču v Ljubljani in Mariboru.) V okviru prejšnje ureditve sta lahko oceno izpostavljenosti dopolnila ali spremenila le policija in državno tožilstvo.

- **Zaščitni ukrepi iz zakonodaje niso posebej prilagojeni digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami in nasilja v družini, vendar načeloma odražajo dobro prakso pri podpori ženskam in dekletom, žrtvam kaznivih dejanj, v sodnem postopku in vključujejo tudi storilčevo komunikacijo z IKT kot obliko kršitve ukrepa prepovedi približevanja.**

Dostopnost informacij

Ministrstvo za pravosodje posodablja [spletno stran](#) o kazenskem postopku, publikacije o pravicah pa so objavljene v več jezikih ([italijanščini](#), [madžarščini](#), [angleščini](#), [nemščini](#), [hrvaščini](#)). Policija vzdržuje spletno stran s ključnimi informacijami za žrtve nasilja v družini ([angleščina](#), [italijanščina](#), [madžarščina](#), [hrvaščina](#), [romščina](#) itd.). Te informacije trenutno ne zajemajo digitalne razsežnosti nasilja nad ženskami ali nasilja v družini, ampak so bolj splošne narave.

- **Treba bi bilo zagotoviti in razširiti informacije o pravnih možnostih in podpornih storitvah, ki so na voljo žrtvam nasilja nad ženskami, storjenega v digitalnem okolju, ter vzpostaviti spletne in nespletne pritožbene mehanizme v okviru organov pregona in tožilstva, do katerih bodo lahko ženske enostavno in takoj dostopale.**

Takojšnji odzivni ukrepi za zaščito žrtev

Odredbe o prepovedi približevanja in zaščiti

Spremembe Zakona o kazenskem postopku (ZKP) in Kazenskega zakonika (KZ-1) so omogočile, da se prepoved približevanja lahko odredi v celotnem postopku, tj. v predkazenskem postopku in potem, ko steče kazenski postopek, z ukrepom odložitve kazenskega pregona in tudi v fazi izvrševanja kazenskih sankcij, saj tudi odločba o pogojnem odpustu lahko vključuje prepoved približevanja. Prepoved približevanja lahko vedno vključuje omejitve komunikacije z elektronskimi sredstvi.

Prepoved približevanja se lahko izda na podlagi več zakonski pravnih podlag. V skladu s KZ-1 (71a. člen) se lahko kot oblika varnostnega ukrepa poleg kazni izreče tudi prepoved približevanja. Policija lahko izreče prepoved približevanja osebi, kraju ali območju za 48 ur v skladu s 60. členom [Zakona o nalogah in pooblastilih policije](#) (ZNPPol).³⁸ Ukrep mora v 24 urah potrditi preiskovalni sodnik, ki ga lahko podaljša za največ 15 dni (od dneva, ko je policija ustno izrekla ukrep prepovedi približevanja). Žrtev lahko pred iztekom ukrepa prepovedi približevanja istemu sodišču ali sodniku predlaga podaljšanje ukrepa. Žrtev mora dokazati, da je še vedno ogrožena (dokumentacija vseh izjav, besedilnih sporočil, pisem, kršitev prepovedi približevanja itd.). Sodišče

35. Šugman, K., Gorkič, P., Fišer, Z. (2020). Temelji kazenskega procesnega prava. Ljubljana: GV založba, str. 292–293.

36. Korespondenca z dne 21. oktobra 2024

37. [Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku](#), ZKP-P, Uradni list Republike Slovenije, št. 53/24 z dne 19. junija 2024.

38. [Zakon o nalogah in pooblastilih policije](#), 30. januar 2013, in poznejše spremembe.

lahko ukrep podaljša za 60 dni. Odredba o prepovedi približevanja se lahko izda tudi v okviru transversalnega *Zakona o preprečevanju nasilja v družini* (ZPND),³⁹ v skladu s katerim lahko sodišče izda prepoved približevanja, če je povzročitelj nasilja žrtev telesno poškodoval, ali ji je prizadejal škodo na zdravju, ali je drugače protipravno posegel v njeno dostojanstvo ali druge osebnostne pravice (19. člen). Poleg tega lahko sodišče izda prepoved približevanja povzročitelju nasilja, če slednji žrtev proti njeni izrecni volji protipravno nadleguje, na primer z zasledovanjem ali uporabo sredstev za komuniciranje na daljavo (3. točka 2. odstavek 19. člena ZPND) in če povzročitelj nadleguje žrtev z objavljanjem osebnih podatkov žrtve ali osebnih zapisov, ki se nanašajo na žrtev (4. točka 2. odstavek 19. člena ZPND). V tem drugem primeru lahko sodišče v skladu z ZPND odredbo izda za največ 12 mesecev, vendar lahko žrtev zaprosi za podaljšanje trajanja ukrepa pred iztekom roka, za katerega je bil ukrep izrečen, sodišče pa lahko trajanje ukrepa podaljša večkrat (za nedoločen čas), vendar vsakokrat za največ 12 mesecev (2. odstavek 19. člena ZPND). Sodišča obravnavajo predloge za zaščitne ukrepe prednostno.

Nevladne organizacije menijo, da digitalne oblike nasilja nad ženskami niso dovolj resno obravnavane s strani policije. Ena od nevladnih organizacij v praksi običajno poskuša primere digitalnega nasilja nad ženskami predstaviti kot kaznivo dejanje zalezovanja (134a. člen KZ-1) ali nasilja v družini (191. člen KZ-1), saj tako obstaja večja verjetnost, da bo primer obravnavan resno s strani policije. Menijo tudi, da sistem prepovedi približevanja »v praksi ne deluje«, saj ni ustreznega in doslednega stopnjevanja sankcij zoper storilca.

Vendar policija poroča, da kršitelji v 80 odstotkih primerov upoštevajo prepoved približevanja. V preostalih 20 odstotkih primerov policija (lahko) izreče globo in kršitelja pridrži za 12 ur (v skladu z Zakonom o nalogah in pooblastilih policije, ZNPPol). Policija pravi, da je strah žrtve, tj. kako prestrašene so žrtve, pomemben dejavnik pri odločitvi o stopnjevanju ukrepov.

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti je med letoma 2021 in 2023 izvedel **raziskovalni projekt z naslovom Prepoved približevanja**, v okviru katerega so proučevali izrekanje prepovedi približevanja v obdobju 2010–2021 in ocenili učinkovitost ukrepa. Po ugotovitvah⁴⁰ 20 odstotkov povzročiteljev krši ukrep prepovedi približevanja, pri čemer se ta delež poveča na 30 odstotkov, če so povzročitelji nekdanji intimni partnerji/možje. Inštitut je tudi ugotovil, da je nadlegovanje preko telekomunikacijskih sredstev prevladujoč način kršitve prepovedi približevanja (36 odstotkov).

- ▶ Lahko bi se pregledala obstoj in uporaba ukrepa prepovedi približevanja v zvezi z digitalno razsežnostjo nasilja nad ženskami, da bi se zagotovili ustrezni nadaljnji ukrepi v primeru kršitev.
- ▶ Z raziskavami bi lahko preverili, ali se za povzročitelje, ki zalezujejo, nadlegujejo ali drugače izvajajo nasilje nad ženskami v digitalnem okolju, uporabljajo digitalne omejitve in, če se, na kakšen način, da bi ugotovili uspešnost in vrzeli pri izvajanju ukrepa.

Odstranjevanje vsebin

Sektor za splošno kriminaliteto Uprave kriminalistične policije je poročal o uveljavljenih postopkih za odstranitev gradiva o zlorabi otrok s platform družbenih medijev, vendar je v primerih, ko so v digitalnem gradivu upodobljene odrasle osebe, postopek za odstranitev brez sodnega naloga zapleten, tehnološka podjetja pa se ne odzivajo. Policija je navedla, da podjetja umaknejo gradivo le, če to pripada žrtvi, npr. če je gradivo ukradeno žrtvi ali jo prikazuje. Če sporno dejanje izpolnjuje »zgolj« znake prekrška, policija poroča, da ne more storiti veliko (»imamo zvezane roke«). Policija nima sklenjenega nobenega sporazuma s tehnološkimi podjetji v zvezi z umikom ali odstranitvijo.⁴¹

Na splošno je policija opozorila, da imajo platforme družbenih medijev kontaktne točke za pomoč uporabnikom, kjer lahko uporabniki sami zaprosijo za odstranitev vsebine. V primerih spolne zlorabe in izkoriščanja otrok podjetja včasih sama odkrijejo gradivo, ki ga nato odstranijo in pošljejo neprofitni organizaciji NCMEC s sedežem v ZDA.⁴² NCMEC nato posreduje zahteve posameznim državam ali Europolu.⁴³ NCMEC sprejema tudi prijave ponudnikov različnih omrežij. Slovenska policija tako te prijave prejema preko Eurobola. Če policija sama potrebuje informacije pri preiskovanju kaznivega dejanja, na primer podatke o registraciji in IP naslov, sodeluje neposredno s ponudniki storitev. Če je na primer neznan storilec storil spolno zlorabo prek profila Snapchat, policist pridobi sodni nalog in ga pošlje neposredno podjetju Snapchat prek njegovega kanala za sodelovanje z varnostnimi organi.

39. *Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 1. februar 2008, in poznejše spremembe.

40. Filipčič, K.; Bertok, E. (2024).

41. Korespondenca s predstavnikom policije Robertom Tekavcem z dne 14. novembra 2024.

42. <https://www.missingkids.org/HOME>

43. Pravna podlaga, na podlagi katere lahko podjetja to storijo na območju EU, je Uredba EU 2021/1232.

To se ujema s stališči intervjuvanih nevladnih organizacij, ki so navedle, da se v večini primerov, ko želijo odstraniti vsebino, obrnejo na policijo. Tudi NVO Društvo za nenasilno komunikacijo pogosto napoti ženske žrtve do nacionalnega odzivnega centra za kibernetско varnost (SI-CERT). Univerzitetna platforma [Spletno oko](#), ki je platforma za prijavo posnetkov spolnih zlorab otrok na internetu, nudi tudi možnost prijave izsiljevanja z intimnimi posnetki in sekstanja.

Obstajajo očitne vrzeli in težave pri uspešnem dostopu odraslih žensk do mehanizmov za odstranjevanje vsebin.

Slovenski organi bi lahko:

- ▶ Ukreпали tako, da bi ženskam zagotovili učinkovit dostop do odstranjevanja vsebin, vključno s pomočjo in podporo pri odstranjevanju vsebin.
- ▶ Spodbujali internetne posrednike, vključno s spletnimi iskalniki in spletnimi platformami, da zagotovijo dosledno moderiranje vsebine, ki spada na področje uporabe Istanbulske konvencije, tako, da odstranijo uporabniške račune ali vsebino ne glede na jezikovno različico in to na podlagi preglednih načel, ki ščitijo človekove pravice vseh uporabnikov. Od teh posrednikov zahtevali, da zagotovijo lahko dostopna navodila za uporabnike o označevanju vsebin, ki predstavljajo zlorabo, in o zahtevah za njihovo odstranitev.
- ▶ Spodbujali medijska podjetja k sodelovanju z organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj.

Kazenski pregon

Poročilo skupine GREVIO o Sloveniji, pripravljeno po postopku osnovnega ocenjevanja, je bilo objavljeno leta 2021. GREVIO je slovenske organe odločno spodbudil, naj pripravijo in izvajajo smernice za preiskovanje in pregon kaznivih dejanj intimno partnerskega nasilja ter izvajajo strokovno usposabljanje o spolno specifični in resni naravi nasilja v družini, vključno z njegovo digitalno razsežnostjo in razsežnostjo nasilja po ločitvi partnerjev.⁴⁴

NVO Društvo za nenasilno komunikacijo poroča o regionalnih razlikah v odzivih policije ob prvem stiku z žrtvami. Policija ni pripravljena ukrepati, zlasti na podeželju tam, kjer so policijske postaje kadrovske oslABLJENE in nimajo posebej usposobljenega osebja za primere tovrstnega nasilja.

Kot je navedeno zgoraj, že sam pravni okvir povzroča nekatere težave pri zagotavljanju uspešnih preiskav in pregona kaznivih dejanj na področju digitalnih oblik nasilnosti, vključno s potencialno razvrstitvijo nekaterih škodljivih ravnanj med prekrške namesto med kazniva dejanja (glej na primer Zakon o varstvu javnega reda in miru). To je deloma posledica »nove« narave digitalnih oblik nasilja, deloma pa dejstva, da nekatera kazniva dejanja niso specifična za digitalne storitve, temveč so vključena v siceršnje inkriminacije. To je področje, kjer bi smernice lahko pomagale deležnikom pri zagotavljanju pravice.

Slovenija lahko razmisli o sprejetju ukrepov za:

- ▶ Zagotavljanje, da so pravosodni organi in drugi organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj ustrezno usposobljeni, imajo na voljo smernice in protokole ter potrebna sredstva za učinkovito preiskovanje in pregon nasilja nad ženskami z digitalno razsežnostjo v skladu z obveznostjo dolžne skrbnosti iz 5. člena Istanbulske konvencije.
- ▶ Zagotavljanje, da imajo ženske v celotni Sloveniji dostop do pravnega varstva v zvezi z digitalno razsežnostjo nasilja nad ženskami z oblikovanjem smernic, usposabljanj in standardiziranih protokolov za vse relevantne državne organe in lokalne skupnosti.
- ▶ Izboljšanje sodelovanja med medijskimi podjetji in organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj, zlasti v zvezi z odraslimi ženskami, ki so žrtve digitalnih kaznivih dejanj.

44. Osnovno ocenjevalno poročilo skupine GREVIO, Slovenija, str. 52

Usklajene politike

Za obravnavanje digitalne razsežnosti nasilja nad ženskami je potreben celovit pristop, ki digitalne politike povezuje z obstoječimi pravnimi okviri v zvezi s pravicami žensk in kazenskimi predpisi. To povezovanje je ključnega pomena za zagotavljanje celovite zaščite in odgovornosti ter spodbujanje varnega digitalnega okolja. Metode, s katerimi se izvajajo digitalne oblike nasilja nad ženskami, njihovo preiskovanje, forenzični protokoli in kazenski pregon, ter posebne potrebe žrtev, morajo biti opredeljene tudi v politiki – ukrepih, strategijah, načrtih, programih.

Slovenija je odziv na oblike nasilja nad ženskami in dekleti z digitalno razsežnostjo vključila v tri nacionalne strategije, kot je opisano v nadaljevanju.

Osrednje resolucije, ki jih je sprejel Državni zbor

Dve najnovejši in najbolj relevantni politiki za preprečevanje digitalnih oblik nasilja nad ženskami in odzivanje nanje sta [Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028](#) in še bolj specifična [Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2024–2029](#), obe z dne 26. aprila 2024.

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028 navaja cilje, povezane s spletnim/digitalnim področjem, kot je ustanovitev nacionalne policijske enote za preiskovanje spolnih zlorab otrok prek interneta, s poudarkom na prepoznavi žrtev; vzpostavitev sodelovanja med vsemi pristojnimi deležniki glede sovražnega govora, tako državnih organov in institucij kot tudi nevladnega sektorja, civilnih iniciativ, interesnih združenj, izobraževalnega, znanstvenega in raziskovalnega sektorja ter ponudnikov interneta in medijev; zagotovitev izvajanja veljavnih nacionalnih programov ozaveščanja in izobraževanja (Varni na internetu, Center za varnejši internet (SAFE. SI, TOM telefon, Spletno oko)), ki jih je potrebno nadgrajevati, razširiti in z njimi nagovarjati nove ciljne skupine uporabnikov.

V zvezi s preprečevanjem sovražnega govora in bojem proti njemu resolucija kot posebej škodljiv pojav opredeljuje sovražni govor, usmerjen proti družbenim manjšinam in ranljivim ter deprivilegiranim skupinam, katerega namen so zatiranje in podrejanje teh skupin ter ustvarjanje zastrašujočega in ponižujočega okolja. Vzroki za sovražni govor so različni, vključno z neravnovesjem moči, ko posamezniki ali skupine ljudi uporabljajo sovražni govor kot sredstvo za uveljavljanje svoje moči nad drugimi. V skladu z resolucijo se neravnovesje moči med moškimi in ženskami tako odraža tudi v uporabi sovražnega govora kot sredstva, s katerim moški uveljavljajo svojo moč nad ženskami.

V resoluciji so kot tri pomembne oblike nasilja, ki jih je treba obravnavati v prihodnjem obdobju, navedeni nasilje v družini, medvrstniško nasilje in nasilje nad ženskami. Kot posebno obliko medvrstniškega nasilja omenja obliko psihičnega nasilja, ki vključuje zlorabo sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij (interneta, mobilne telefonije). Kot obliko nasilja, ki jo je treba obravnavati zaradi razvoja IKT v zadnjih 20 letih, zlasti interneta, različnih spletnih programskih rešitev in družbenih omrežij, opredeljuje tudi nasilje nad otroki na svetovnem spletu ali spletno nadlegovanje. Resolucija določa, da kljub pozitivnim lastnostim IKT, njeno ranljivost, kot tudi neznanje in naivnost otrok in mladostnikov ter pasivnost njihovih staršev, s pridom izkoriščajo posamezni storilci ali celo organizirane kriminalne združbe, ki želijo uresničiti svoje finančne oziroma materialne interese, pa tudi izživljanje svojih spolnih parafilij oziroma preferenc (glej Strategijo/program 7.2.4.2).

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2024–2029 je novi celovit strateški dokument, ki med drugim obravnava tudi digitalno razsežnost nasilja nad ženskami. Resolucija je krovni dokument za obravnavo nasilja v družini in nasilja nad ženskami, od zadnjega sprejetja takšnega dokumenta pa je minilo že 15 let oziroma sedem vlad. Sprejetje te resolucije je korak v pravo smer.

Resolucija vsebuje zavezo, da se posebna pozornost nameni preprečevanju spletnega nasilja in nadlegovanja (str. 2). V okviru 3. Strateškega CILJA (Visoko strokovno usposobljen kader, ki se pri svojem delu srečuje s problematiko nasilja v družini in **nasilja nad ženskami** ter žrtvami tovrstnega nasilja) resolucija določa ukrep za izvedbo usposabljanja za strokovne delavke in delavce na CSD, izvajalce in izvajalke socialnovarstvenih programov, delavce in delavke v pravosodju in policiji o spolni naravi **zalezovanja** in njegovi spletni razsežnosti in posledicah (str. 26). V okviru 4. Strateškega CILJA (Ničelna stopnja tolerance do nasilja v družini in **nasilja nad ženskami**, visoka ozaveščenost družbe na tem področju in preventivno delovanje) resolucija predvideva med drugimi naslednje ukrepe: redno letno ozaveščanje in usposabljanje o problematiki spletnega nasilja

nad ženskami in otroki (vključno z ozaveščanjem o prijavi nasilja) za učence in dijake osnovnih in srednjih šol (ukrep št. 8, str. 30), redno usposabljanje in informiranje o pasteh spletnega nasilja nad **otroki** za pedagoške delavce (ukrep št. 9, str. 31) ter osveščanje staršev o pasteh spletnega nasilja (ukrep št. 10, str. 31).

Leta 2023 je bila sprejeta *Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2023–2030*, ki zasleduje cilje na področju preprečevanja nasilja nad ženskami, vključno z boljšo usposobljenostjo stroke in ozaveščenostjo o spletnem nasilju z vključitvijo vidika spola (3. cilj, 2.4.3). Za doseganje tega cilja predvideva dva ukrepa: (1) Izvajanje usposabljanj za strokovne delavce in delavke o spletnem nasilju, zlasti o spletnih spolnih zlorabah. (2) Ozaveščanje javnosti, zlasti mladih, o nevarnostih in posledicah spletnega nasilja ter sodelovanje z NVO pri različnih projektih o spletnem nasilju.

Relevantne raziskave

Od leta 2017 do 2019 je potekal projekt EU **Odklikni** – Ustavi spletno nasilje nad ženskami in dekleti,⁴⁵ ki se je izvajal kot nadgradnja nacionalnih dejavnosti za preprečevanje spletnega nasilja z vključitvijo spolne perspektive v gradiva, izobraževalne module, priporočila in ukrepe. Rezultati so bili namenjeni tudi ozaveščanju širše javnosti, in sicer z oblikovanjem promocijskih spotov, letakov, plakatov, e-plakatov⁴⁶ itd.⁴⁷

- ▶ Zadevni nacionalni akcijski načrti, strategije in druge relevantne politike že vključujejo številne vidike obravnavanja digitalne razsežnosti nasilja nad ženskami in dekleti, starejšimi od 15 let, ter mlajšimi otroki. Vendar bi bil lahko seznam ukrepov bolj celovit, dejavnosti pa bolj centralno nadzirane. Te politike in politike o digitalizaciji bi morale vključevati razvoj ustreznih mehanizmov sodelovanja med različnimi sektorji, vključno s sektorjem nevladnih organizacij, ter zagotavljanje sodelovanja z zasebnim sektorjem in sektorjem IKT.
- ▶ Treba bi bilo izvesti ali podpreti kvantitativne in kvalitativne raziskovalne programe in študije o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami za boljše razumevanje obsega in narave problema ter za merjenje finančnih, osebnih in družbenih posledic takšnega nasilja, vključno s samocenzuro in digitalno izključenostjo.

45. <https://odklikni.enakostspolov.si>

46. https://odklikni.enakostspolov.si/wp-content/uploads/2018/10/ANG_MDDSZ_ODKLIKNI_plakati_A2_v6_MKL4.pdf

47. https://odklikni.enakostspolov.si/wp-content/uploads/2018/10/ANG_MDDSZ_ODKLIKNI_brosura_A5_v5_MKL.pdf

Priporočila

Preprečevanje

V zvezi z zakonodajo o spletnem nadlegovanju je priporočljivo, da Slovenija razmisli o:

- ▶ Pregledu kazenskega zakonodaje, da bi zagotovila ustrezno kazensko obravnavo in sankcioniranje zlorabe slikovnega in avdiovizualnega gradiva v vseh oblikah in na vseh digitalnih medijih. Zlasti je treba proučiti načine neupravičene izmenjave informacij in ali je ustrezno zajeta »zasebna« izmenjava informacij v primerjavi z »javno« izmenjavo. Razmisli se lahko tudi o tem, ali je treba spremeniti 6. odstavek 143. člena Kazenskega zakonika KZ-1, in sicer tako, da se odpravi zahteva po resnosti, saj je deljenje gradiva s spolno vsebino brez privolitve že samo po sebi dovolj resno. Vprašanja, povezana z resnostjo dejanja, bi se še vedno upoštevala pri določitvi in odmeri kazenske sankcije.
- ▶ Pregledu in spremembi zakonodaje, da bo jasno obravnavala neželeno prejetanje spolno eksplicitnih vsebin v javnih in »zasebnih« prostorih, bodisi kot prekršek bodisi kot kaznivo dejanje.
- ▶ Pregledu kazenske zakonodaje o prikazovanju, izdelavi, posesti in posredovanju pornografskega gradiva, da bi se preprečala, ali ta ustrezno pokriva digitalne razsežnosti, in proučila, ali zakonodaja ustrezno pokriva digitalna pornografska kazniva dejanja, storjena proti odraslim, npr. ženskam, katerih slike ali avdiovizualno gradivo se uporabljajo za ustvarjanje pornografije brez njihove privolitve.
- ▶ Obstaja vidna vrzel v zvezi s pridobivanjem mladoletnih oseb, starejših od 15 let, za spolne namene na spletu, ki bi jo bilo treba preveriti. Določba o nagovarjanju odraža 23. člen Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi v zvezi s pridobivanjem mladoletnih oseb, mlajših od zakonsko določene starosti, za spolne odnose. Digitalna razsežnost nasilja nad ženskami in nasilja v družini lahko pripelje do tega, da so ženske na spletu nagovarjane za namene trgovine z ljudmi ali druge oblike manipulacije in izkoriščanja. Zdi se, da pravni okvir trenutno ne zajema teh dejanj v zvezi z odraslimi ženskami (ali moškimi). Poleg tega bi lahko Slovenija razmislila o razširitvi določbe o pridobivanju mladoletne osebe na druga kazniva dejanja izkoriščanja v okviru digitalnega nasilja. Razmislila bi lahko tudi o kaznivosti vsakršnega poskusa izvršitve kaznivega dejanja po 173a. členu KZ-1.
- ▶ Pregledu zakonodaje, da se zagotovi zadostna kazensko pravna obravnavna groženj, prisiljenja in izsiljevanja v digitalnem okolju, ki pomenijo nadlegovanje, pri čemer je treba upoštevati pogosto »zasebno« okolje, v katerem se izvršujejo kazniva dejanja in relevantnost vpliva ponavljajočih se dejanj in potek ravnanja.
- ▶ Izrekanje kaznivega dejanja sovražnega govora po 297. členu KZ-1 je po sodbi Vrhovnega sodišča RS (I Ips 65803/2022 z dne 4. julija 2019) treba spremljati, da se zagotovi učinkovitost in smiselnost pregona kaznivega dejanja v praksi. Prav tako ni jasno, ali bi kaznivo dejanje v trenutni obliki zajemalo sovražni govor v mobilnih in drugih aplikacijah, vključno s storitvami takojšnjega sporočanja, kot so Telegram, Signal ali WhatsApp, kar bi lahko vodilo do tega, da se sovražni govor širi v le navidezno zasebnih skupinah.
- ▶ Zagotovitvi, da se odpravijo vse obstoječe vrzeli v zakonodaji, ki se nanašajo na kazniva dejanja nadlegovanja, ki jih storijo neznanci ali se storijo v zasebnem okolju. Zlasti je treba zagotoviti, da bo zakonodaja odražala ponavljajočo se ali trajajočo naravo nadlegovanja.

V zvezi s spletnim in tehnološko podprtim zalezovanjem:

- ▶ Zdi se, da ima Slovenija pravni okvir, ki lahko zajema zalezovanje z digitalnimi sredstvi. Razmisliti velja o tem, da se zagotovi, da prekršek iz Zakona o varstvu javnega reda in miru zajema zalezovanje v digitalnem okolju ali z digitalnimi sredstvi.

V zvezi z digitalno razsežnostjo psihičnega nasilja:

- ▶ Ob upoštevanju dejstva, da se psihično nasilje na spletu lahko dogaja zunaj okvirja družinske skupnosti ali z njo izenačenih skupnosti, vključno s tem, da ga pogosto izvajajo neznanci in brez dodatnega motiva, bi Slovenija morda želela proučiti, ali bi bilo treba psihično nasilje na splošno ali le tisto psihično nasilje, storjeno v digitalnem okolju, vključiti v kazenski zakonik.

Zaščita

Zaščitni ukrepi iz zakonodaje niso posebej prilagojeni digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami in nasilja v družini, vendar načeloma odražajo dobro prakso pri podpori ženskam in dekletom, žrtvam kaznivih dejanj, v sodnem postopku in vključujejo tudi storilčevo komunikacijo z IKT kot obliko kršitve ukrepa prepovedi približevanja. V zvezi z informacijami, ki so na voljo žrtvam, pa bi Slovenija lahko:

- ▶ Zagotovila in razširila informacije o pravnih možnostih in podpornih storitvah, ki so na voljo žrtvam nasilja nad ženskami, storjenega v digitalnem okolju, ter vzpostaviti spletne in nespletne pritožbene mehanizme v okviru organov pregona in tožilstva, do katerih bodo lahko ženske enostavno in takoj dostopale.

Odredbe o prepovedi približevanja in zaščiti

- ▶ Lahko bi se pregledala obstoj in uporaba ukrepa prepovedi približevanja v zvezi z digitalno razsežnostjo nasilja nad ženskami, da bi se zagotovili ustrezni nadaljnji ukrepi v primeru kršitev.
- ▶ Z raziskavami bi lahko preverili, ali se za povzročitelje, ki zalezujejo, nadlegujejo ali drugače izvajajo nasilje nad ženskami v digitalnem okolju, uporabljajo digitalne omejitve in, če se, na kakšen način, da bi ugotovili uspešnost in vrzeli pri tem izvajanju.

Ukrepe za odstranjevanje vsebin je mogoče izboljšati, vključno z/s:

- ▶ Ukrepanjem, da bi ženskam zagotovili učinkovit dostop do odstranjevanja vsebin, vključno s pomočjo in podporo pri odstranjevanju vsebin.
- ▶ Spodbujanjem internetnih posrednikov, vključno s spletnimi iskalniki in spletnimi platformami, da zagotovijo dosledno moderiranje vsebine, ki spada na področje uporabe Istanbulske konvencije, tako, da odstranijo uporabniške račune ali vsebino ne glede na jezikovno različico in to na podlagi preglednih načel, ki ščitijo človekove pravice vseh uporabnikov. Od teh posrednikov je treba zahtevati, da zagotovijo lahko dostopna navodila za uporabnike o označevanju vsebin, ki predstavljajo zlorabo, in o zahtevah za njihovo odstranitev.
- ▶ Spodbujanjem medijskih podjetij k sodelovanju z organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj.

Kazenski pregon

Slovenija bi morala sprejeti ukrepe za zagotavljanje:

- ▶ Da so pravosodni organi in drugi akterji odkrivanja in pregona kaznivih dejanj ustrezno usposobljeni, imajo na voljo smernice in protokole ter potrebna sredstva za učinkovito preiskovanje in pregon nasilja nad ženskami z digitalno razsežnostjo v skladu z obveznostjo dolžne skrbnosti iz 5. člena Istanbulske konvencije.
- ▶ Da imajo ženske v celotni Sloveniji dostop do pravnega varstva v zvezi z digitalno razsežnostjo nasilja nad ženskami z oblikovanjem smernic, usposabljanj in standardiziranih protokolov za vse relevantne državne organe in lokalne skupnosti.
- ▶ Izboljšane sodelovanja med medijskimi podjetji in organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj, zlasti v zvezi z odraslimi ženskami, ki so žrtve digitalnih kaznivih dejanj.

Usklajene politike

- ▶ Zadevni nacionalni akcijski načrti, strategije in druge relevantne politike že vključujejo številne vidike obravnavanja digitalne razsežnosti nasilja nad ženskami in dekleti, starejšimi od 15 let, ter mlajšimi otroki. Vendar bi bil lahko seznam ukrepov bolj celovit, dejavnosti pa bolj centralno nadzirane. Te politike in politike o digitalizaciji bi morale vključevati razvoj ustreznih mehanizmov sodelovanja med različnimi sektorji, vključno s sektorjem nevladnih organizacij, ter zagotavljanje sodelovanja z zasebnim sektorjem in sektorjem IKT.
- ▶ Treba bi bilo izvesti ali podpreti kvantitativne in kvalitativne raziskovalne programe in študije o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami za boljše razumevanje obsega in narave problema ter za merjenje finančnih, osebnih in družbenih posledic takšnega nasilja, vključno s samocenzuro in digitalno izključenostjo.

Reference

Združeni narodi

CEDAW 1981, Konvencija Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, je na voljo na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf> [dostop 20. januarja 2025]

A/RES/54/4 Izbirni protokol h Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, je na voljo na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-elimination-all-forms> [dostop 20. januarja 2025]

CEDAW 1992 Odbor ZN za odpravo diskriminacije žensk (CEDAW), Splošno priporočilo CEDAW št. 19: Nasilje nad ženskami, 1992, dostopno na: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/index.html> [dostop 25. junija 2024]

CEDAW 2017a, CEDAW/C/GC/35 Splošno priporočilo št. 35 (2017) o nasilju nad ženskami zaradi spola, posodobitev splošnega priporočila št. 19 (1992), je na voljo na: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no-35-2017-gender-based> [dostop 25. junija 2024]

CEDAW 2017b, CEDAW/C/GC/36 Splošno priporočilo št. 36 (2017) o pravici žensk in deklet do izobraževanja, na voljo na: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no-36-2017-right-girls-and> [dostop 25. junija 2024]

CEDAW/C/SVN/CO/7 Sklepne ugotovitve o sedmem rednem poročilu za Slovenijo, 2. marec 2023, je na voljo na: <https://uhri.ohchr.org/en/document/f5ba215b-474a-463f-8c8e-3625214d4466> [dostop 20. januarja 2025]

Svet Evrope

CETS št. 185 Konvencija Sveta Evrope o kibernetiki kriminaliteti (Budimpeštanska konvencija)

CETS št. 201 Konvencija o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Lanzarotska konvencija)

CETS št. 210, Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija)

Priporočilo CM/Rec (2019) 1 Odbora ministrov državam članicam o preprečevanju seksizma in boju proti njemu, je na voljo na: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism/168094d894> [dostop 2. julija 2024]

CM/Rec (2022)16 Odbora ministrov državam članicam o boju proti sovražnemu govoru, sprejet 20. maja 2022, na voljo na: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680a67955> [dostop 25. junija 2024]

Študija Sveta Evrope (Van der Wilke, 2021), „Protecting women and girls from violence in the digital age“ (Zaščita žensk in deklet pred nasiljem v digitalni dobi), Adriane van der Wilk, Svet Evrope (2021), na voljo na: <https://edoc.coe.int/en/violence-against-women/10686-protecting-women-and-girls-from-violence-in-the-digital-age.html> [dostop 25. junija 2024]

ECRI 2015 ECRI splošno politično priporočilo št. 15 o boju proti sovražstvu, na voljo na: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.15> [dostop 25. junija 2024]

Platforma EDVAW 2022, „The digital dimension of violence against women as addressed by the seven mechanisms of the Platform of Independent Expert Mechanisms on Discrimination and Violence Against Women“ (EDVAW platform) (Digitalna razsežnost nasilja nad ženskami, ki jo obravnava sedem mehanizmov platforme neodvisnih strokovnih mehanizmov za diskriminacijo in nasilje nad ženskami (platforma EDVAW)), na voljo na: <https://rm.coe.int/thematic-report-on-the-digital-dimension-of-violence-against-women-as-/1680a933ae> [dostop 20. januarja 2025]

Osnovno ocenjevalno poročilo skupine GREVIO, Slovenija, 12. oktober 2021, na voljo na: <https://rm.coe.int/first-baseline-report-on-slovenia/1680a4208b> [dostop 20. januarja 2025]

GREVIO 2021, Priporočilo št. 1 o digitalni razsežnosti nasilja nad ženskami, na voljo na: <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147> [dostop 25. junija 2024]

PACE 2017a, Parlamentarna skupščina Sveta Evrope, Priporočilo 2098(2017) „Ending cyber-discrimination and online hate“ (Odprava kibernetске diskriminacije in spletnega sovraštva), na voljo na: <https://pace.coe.int/en/files/23456> [dostop 25. junija 2024]

PACE 2017b Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope 2144(2017) o odpravi kibernetске diskriminacije in spletnega sovraštva, na voljo na: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?file-id=23456&lang=en> [dostop 2. julija 2024]

PACE 2017c, Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope 2177 (2017) o odpravi spolnega nasilja in nadlegovanja žensk v javnem prostoru, na voljo na: <https://pace.coe.int/en/files/23977> [dostop 25. junija 2024]

Pravo EU

Uredba EU2021/1232 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. julija 2021 o začasnem odstopanju od nekaterih določb Direktive 2002/58/ES glede uporabe tehnologij s strani ponudnikov medosebnih komunikacijskih storitev, neodvisnih od številke, za obdelavo osebnih in drugih podatkov za namene boja proti spolni zlorabi otrok na spletu, na voljo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1232> [dostop 20. januarja 2025]

Uredba (EU) 2022/2065 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. oktobra 2022 o enotnem trgu digitalnih storitev in spremembi Direktive 2000/31/ES (Akt o digitalnih storitvah), na voljo na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?toc=OJ:L:2022:277:TOC&uri=uriserv:OJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG&utm_source=chatgpt.com [dostop 20. januarja 2025]

Direktiva (EU) 2024/1385 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. maja 2024 o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini, na voljo na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401385 [dostop 20. januarja 2025]

Slovensko pravo

Izbor slovenske zakonodaje je na voljo v angleščini na spletni strani: <https://pisrs.si/aktualno/zakonodaja-v-anglescini>.

Vključno z/s:

Kazenski zakonik (KZ-1), 20. maj 2008, in poznejše spremembe.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND), 1. februar 2008, in poznejše spremembe.

Družinski zakonik (DZ), sprejet 21. marca 2017.

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), 22. junij 2006, in poznejše spremembe.

Informacijski pooblaščenec (2024). Mnenje 092-4/2024/11 z naslovom Globoki ponaredki kot osebni podatki, na voljo na: <https://www.ip-rs.si/mnenja-zvop-2/globoki-ponaredki-kot-osebni-podatki-1727941757> [dostop 20. januarja 25]

Članki in spletne strani

Choudhury, Rumman in Dhanya Lakshmi, UNESCO (2023) „Your opinion doesn’t matter, anyway’: exposing technology-facilitated gender-based violence in an era of generative AI“ (Tvoje mnenje tako ali tako ni pomembno: razkrivanje tehnološko podprtega nasilja zaradi spola v dobi generativne umetne inteligence), na voljo na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387483> [dostop 25. novembra 2024]

Društvo za nenasilno komunikacijo, spletna stran: www.drustvo-dnk.si, intervju s Tjašo Hrovat z dne 20. septembra 2024, [dostop 20. januarja 25]

Filipčič, K. in E. Bertok (2024). Prepoved približevanja in intimnopartnersko nasilje. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 75(1), str. 44–58, na voljo na: https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2024/01/RKK2024-01_KatjaFilipcic_PrepovedPriblizevanja.pdf

Korošec, D. (ur.), Filipčič, K. (ur.), Devetak, H. (ur.) (2023). Veliki znanstveni komentar posebnega dela Kazenskega zakonika (KZ-1), druga izdaja, druga knjiga, Uradni list RS, str. 313.

Nacionalni center za pogrešane in izkoriščane otroke, ameriška spletna stran, na voljo na: <https://www.missingkids.org/HOME> [dostop 20. januarja 25]

Spletna stran projekta Odklikni, na voljo na: <https://odklikni.enakostspolov.si/raziskave/> [dostop 20. januarja 25]

Spletna stran projekta Odklikni „Spletno nasilje se lahko zgodi tudi tebi“, na voljo na: <https://odklikni.enakostspolov.si> [dostop 20. januarja 25]

Šugman, K., Gorkič, P. in Z. Fišer (2020). Temelji kazenskega procesnega prava. Ljubljana: GV založba, str. 292–293.

www.coe.int

Svet Evrope je vodilna organizacija za varovanje človekovih pravic v Evropi. Sestavlja ga 46 držav članic, vključno z vsemi članicami Evropske unije. Vse države članice Sveta Evrope so podpisnice Evropske konvencije o človekovih pravicah – pogodbe, ki je namenjena varovanju človekovih pravic, demokracije in pravne države. Evropsko sodišče za človekove pravice nadzoruje izvajanje Konvencije v državah članicah.